

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki, Maarit Alasuutari,
Lotta Saranko, Heli Muhonen & Marja-Kristiina Lerkkanen

KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN SEURANNAN JA ARVIOINNIN TULOKSIA 2021–2022

Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta
lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot ja siirtymät

JYU REPORTS 22

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki,
Maarit Alasuutari, Lotta Saranko, Heli Muhonen
& Marja-Kristiina Lerkkanen

KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUN SEURANNAN JA ARVIOINNIN TULOKSIA 2021-2022

Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta
lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot
ja siirtymät

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2021

Copyright © 2023, by University of Jyväskylä

This is a printout of the original online publication.

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:>

ISBN 978-951-39-9644-4 (PDF)

URN:ISBN:978-951-39-9644-4

ISSN 2737-0046

DOI: 10.17011/jyureports/2023/22

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International license (CC BY 4.0).

TIIVISTELMÄ

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki, Maarit Alasuutari, Lotta Saranko, Heli Muhonen & Marja-Kristiina Lerkkanen. 2023. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 2: Kokeilun järjestämistavat, toiminta lapsiryhmissä sekä oppimisen polun jatkumot ja siirtymät. 75 sivua. ISBN 978-951-39-9644-4 (verkkojulkaisu)

Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttama Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi elokuussa 2021. Tämä raportti on osa kokeilun seuranta- ja arviointia. Sen tulokset perustuvat kahteen keväällä 2022 toteutettuun kyselyyn, joissa tarkasteltiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestämistapoja, toimintakäytäntöjä sekä lasten oppimisen polun siirtymiä ja jatkumota kokeilun ensimmäisenä toimintakautena 2021–2022. Ensimmäiseen kyselyyn vastasivat kuntien varhaiskasvatuksesta vastaavat viranhaltijat ($N = 120$). Toiseen kyselyyn vastasivat kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat ($N = 872$).

Tulokset osoittivat, että esiopetuskokeilu on voinut muuttaa sekä viisivuotiaiden lasten sosiaalista oppimisympäristöä että työntekijöiden toimintaympäristöä siitä, mitä se olisi ollut ilman kokeilua viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan henkilöstö- ja lapsiryhmärakenteen osalta. Vaikka kokeilu- ja verrokkiryhmissä kummassakin oli tyypillisimmin kolme kasvatusvastuullista työntekijää, työskenteli kokeiluryhmissä keskimäärin enemmän opettajia ja vähemmän lastenhoitajia kuin verrokkiryhmissä. Kokeiluryhmissä opettajat olivat useammin kelpoisia tehtäväänsä kuin verrokkiryhmissä. Lisäksi kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä useammin pelkästään 5-vuotiaita tai 5- ja 6-vuotiaita lapsia, kun taas verrokkiryhmille olivat tyypillisempiä 5-vuotiaiden ja sitä nuorempien lasten ryhmät. Eroja voivat selittää kunnissa kokeilun mahdollistamiseksi tehdyt henkilöstöä ja lapsiryhmää koskevat muutokset, kuten kelpoisen henkilökunnan siirtäminen muista lapsiryhmistä kokeiluryhmiin sekä lasten sijoittaminen toisiin ryhmiin kokeilun vuoksi.

Kaikissa kunnissa esiopetuskokeilua järjestettiin kokopäiväisten varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmien yhteydessä. Muutamassa kunnassa kokeilua järjestettiin lisäksi puolipäiväryhmissä tai laajennetun aukiolon tai vuorohoidon yhteydessä. Kokeiluesiopetusta järjestettiin valtaosassa lapsiryhmiä aamupäivisin neljä tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa. Lähes kaikissa kunnissa oli tehty joitain oppimisympäristöä koskevia toimenpiteitä kokeilun mahdollistamiseksi, kuten vaihdettu tai lisätty lapsiryhmien käytössä olevia tiloja. Enemmistössä sekä kokeilu- että verrokkiryhmiä oli esillä kirjain- ja numeromalleja, mutta kokeiluryhmissä se oli tyypillisempää.

Enemmistössä lapsiryhmistä oli myös muun ikäisiä kuin viisivuotiaita lapsia. Viisivuotiaiden esiopetuksen toteutustavat näissä ryhmissä olivat moninaisia vaihdellen viisivuotiaiden toimimisesta omana pienryhmänään esiopetusajan siihen, että esiopetus toteutettiin varhaiskasvatustoiminnan lomassa päivän mittaan. Esiopetus ja varhaiskasvatuspäivän toiminnassa eniten aikaa päivästä varattiin rutiineihin ja toiseksi eniten vapaaseen leikkiin. Kolmanneksi eniten aikaa varattiin ohjattuun toimintaan ja vähiten ohjattuun leikkiin. Lisäksi suurimmassa osassa sekä kokeilu- että verrokkiryhmiä kaikkien viisivuotiaiden päivään sisältyi pakollinen hiljainen satu- tai lepohetki. Ainoa ero kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä koski rutiineihin varattua aikaa. Kokeiluryhmissä varattiin vähemmän aikaa rutiineille kuin verrokkiryhmissä.

Kokeilulla ei ollut yhteyttä henkilökunnan vastuunjakoon tiimissä. Sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä lapsiryhmän kokonaispedagogiikka ja toiminnan suunnittelu arvioitiin enemmän opettajan vastuulle, kun taas ryhmän toiminnan havainnoinnin ja toteutuksen katsottiin useimmin kuuluvan koko tiimin vastuulle. Enemmistö kokeiluryhmien opettajista oli tehnyt yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen henkilöstön kanssa. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa, mutta ei pienissä kunnissa, kokeiluryhmien opettajat olivat tehneet yhteistyötä useammin suunnittelun osalta kuin verrokkiryhmien opettajat. Muita eroja ei kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä havaittu kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa tehdyn yhteistyön osalta. Tämä voi osoittaa ensinnäkin sen, että yhteistyötä tehdään jo monin paikoin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen ja kuusivuotiaiden esiopetuksen välillä, ja toisaalta sen, ettei yhteistyötä ole lisätty kokeilun myötä. Enemmistö kokeiluryhmien opettajista ei ollut tehnyt yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa kuluksen toimintakauden aikana. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa, mutta ei pienissä kunnissa, yhteistyön tekeminen alkuopetuksen kanssa oli kokeiluryhmille verrokkiryhmiä tyyppillisempää. Enemmistön viisivuotiaiden lasten esiopetusryhmistä oli tarkoitus jatkaa samana ryhmänä kuusivuotiaiden esiopetukseen. Tulokset osoittivat myös joitain alueellisia sekä erilaisten kuntien välisiä eroja kaikissa raportissa tarkastelluissa seikoissa.

ABSTRACT

Mimmu Sulkanen, Julia Kuusiholma-Linnamäki, Maarit Alasuutari, Lotta Saranko, Heli Muihonen, & Marja-Kristiina Lerkkanen. (2023). Preliminary results of the monitoring and evaluation of the two-year pre-primary education trial of 2021–2022. Report 2: Ways of organizing the trial, activities in the child groups, and continuums and transitions in the learning path. 75 pages. ISBN 978-951-39-9644-4 (PDF)

The two-year pre-primary education trial conducted by the Ministry of Education and Culture started in August 2021. This report is part of the trial's follow-up study. The results are based on two surveys conducted in the spring of 2022. The surveys provided data on the ways of organizing the two-year pre-primary education trial, operating practices, and the transitions and continuums of children's learning paths during the trial's first operating period of 2021–2022. The first survey was aimed at the officials responsible for early childhood education and care (ECEC) in the municipalities ($N = 120$). The second survey was aimed at the ECEC teachers-in-charge of the trial and control groups ($N = 872$).

According to the survey data, the pre-primary education trial seemed to have changed both the social learning environment of five-year-old children and the working environment of employees from what it would have been without the trial in the ECEC of the five-year-olds. The trial and control groups differed in terms of staff and child group structure. Although the trial and control groups typically had three staff members responsible for the child group, on average however, more ECEC teachers and fewer child carers worked in the trial groups than in the control groups. There were also more unqualified teachers in the control groups. In addition, there were more often only five-year-old children or five- and six-year-old children in the trial groups than in the control groups. In turn, there were more often children aged five and younger in the control groups. These differences can be explained by the changes in staff and children's groups made in municipalities to enable the trial, such as the transfer of eligible staff from other children's groups to the trial groups and the reorganizing of other children's groups for the sake of the trial.

In all municipalities, a two-year pre-primary education trial was organized in full-time ECEC or pre-primary education groups. In a few municipalities, the trial was also organized in half-day groups or in extended opening hours or shift care groups. The pre-primary education trial was organized most often in the morning for four hours a day, five days a week. Almost all municipalities made some changes to the learning environment to enable the trial. For example, the facilities used by child groups were reorganized by changing or adding to them. In the majority of both trial

and control groups, letter and number patterns were displayed, however it was more common in the trial groups.

In the majority of the control groups, there were also children other than five-year-olds, for example three- and four-years old children. The organization of pre-primary education for five-year-olds in these groups was diverse, ranging from the five-year-olds acting as their own small group during pre-primary education time to pre-primary education that was organized in the day during the ECEC activities. In the activities of the typical pre-primary education and ECEC day, most of the time was reserved for routines and the second most for free play. Also, more time was allotted for guided activities and the less for guided play. In addition, in the majority of both the trial and control groups, the five-year-old children's day included a mandatory silent story or rest time. The only significant difference between the trial and control groups concerned the time allocated to routines; in the trial groups, less time was allocated to routines than in the control groups.

The trial did not seem to affect the staff's normal division of responsibilities in the working team. In both the trial and control groups, the overall pedagogy and planning of the group's activities was assessed as the teacher's responsibility, while the observation and implementation of the group's activities was most often considered to be the responsibility of the entire team. Most of the teachers in the trial groups had collaborated with the staff responsible for six-year-olds' pre-primary education. In the large but not in the small municipalities, the teachers of the trial groups had collaborated more often in terms of planning than the teachers of the control groups. No other differences were observed between the trial and control groups regarding cooperation for the six-year-olds' pre-primary education. This may indicate, first, that there was already cooperation between five-year-old's ECEC and six-year-old's pre-primary education, and second, that the trial did not increase cooperation.

Most of the teachers in the trial groups had not cooperated with the primary education staff during the previous operating period. However, in the large municipalities but not in the small ones, collaboration with primary education was more typical for the trial groups than for the control groups. Most pre-primary education groups for five-year-olds were scheduled to continue as the same group for pre-primary education for six-year-olds. The results also showed some regional differences and differences among the various municipalities in all aspects examined in the report.

Sisältö

1	Johdanto	9
1.1	Varhaiskasvatuksen järjestäminen.....	10
1.2	Yksivuotisen esiopetuksen järjestäminen	13
1.3	Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen	14
1.4	Tutkimuksen toteutus	15
1.4.1	Muuttujat ja analyysit	15
2	Tulokset	18
2.1	Kokeilun järjestämistavat	18
2.1.1	Päiväkotien taustatiedot.....	18
2.1.2	Ryhmien henkilöstö.....	20
2.1.3	Lapsiryhmien rakenne ja koko.....	27
2.1.4	Huoltajien yhteydenotot esiopetuskokeiluun liittyen	32
2.1.5	Viisivuotiaiden esiopetuksen ajoittaminen	34
2.1.6	Lasten osallistuminen esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen.....	35
2.1.7	Muutokset fyysisessä oppimisympäristössä.....	37
2.2	Viisivuotiaiden esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminta	43
2.2.1	Esiopetustoiminnan järjestäminen lapsiryhmissä	43
2.2.2	Eri toimintoihin varattu aika	45
2.2.3	Lepohetki.....	47
2.2.4	Ohjatut toimintatuokiot.....	50
2.2.5	Henkilöstön vastuunjako.....	51
2.3	Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa sekä jatkumot esiopetukseen	52
2.3.1	Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa	52
2.3.2	Yhteistyö alkuopetuksen kanssa.....	57
2.3.3	Viisivuotiaiden esiopetusryhmän ja henkilöstön jatkuvuus.....	59
3	Yhteenveto.....	60
3.1	Kokeilun järjestämistavat	60
3.1.1	Ryhmien henkilöstö.....	60
3.1.2	Lapsiryhmien rakenne ja koko.....	61
3.1.3	Huoltajien yhteydenotot esiopetuskokeiluun liittyen	63
3.1.4	Viisivuotiaiden esiopetuksen ajoittaminen	63
3.1.5	Viisivuotiaiden osallistuminen esiopetuskokeiluun.....	63

3.1.6	Muutokset fyysisessä oppimisympäristössä.....	64
3.2	Viisivuotiaiden esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminta	65
3.2.1	Esiopetustoiminnan järjestäminen lapsiryhmässä	65
3.2.2	Eri toimintoihin varattu aika	65
3.2.3	Ohjatut toimintatuokit ja henkilöstön vastuunjako	66
3.3	Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa sekä jatkumo esiopetukseen.....	67
	Lähteet.....	69
	Liitteet.....	71
	Kirjoittajat.....	75

1 JOHDANTO

Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) toteuttama Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistyi 148 kunnassa elokuussa 2021 ja kestää toukokuun 2024 loppuun (ks. Sarvimäki ym., 2023). Näistä kunnista 105 on valittu järjestämään kaksivuotista esiopetusta kokeilukuntina ja loput toimimaan verrokkikuntina. Kaksivuotisessa esiopetuksessa lapsi aloittaa esiopetuksen jo viisivuotiaana. Kokeilun taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma, johon on kirjattu pyrkimys lisätä koulutuksen tasa-arvoa, kaventaa oppimiseroja, nostaa koulutuksen ja osaamisen tasoa, parantaa varhaisten perustaitojen oppimista ja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta. Näihin tavoitteisiin liittyen hallitusohjelmaan kirjattiin myös lause: ”Selvitetään kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen osana kokonaisuutta.”

Opetushallitus on laatinut Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2021) ja tukee kokeilun järjestäjiä kokeilun toimeenpanossa järjestämällä esimerkiksi säännöllisiä etätapaamisia. Kokeilun tavoitteena on muun muassa vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, selvittää perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toimeenpanoa, pedagogisia ja toiminnallisia käytäntöjä sekä kokemuksia siitä seurataan ja arvioidaan seurantatutkimuksella. Tutkimusryhmään kuuluu tutkijoita Aalto-yliopistosta, Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta (VATT), Jyväskylän yliopistosta, Helsingin yliopistosta ja Turun yliopistosta. Tämä raportti on osa Jyväskylän yliopiston toteuttamia osatutkimuksia. Seuranta- ja arviointitutkimukselle on asetettu arviointikysymykset, joiden avulla arvioidaan kokeilun tavoitteiden toteutumista.

Tässä osaraportissa tarkastellaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestämistapoja, toimintakäytäntöjä sekä lasten opin polun siirtymien ja jatkumoiden

rakentumista kokeilun ensimmäisenä toimintakautena 2021–2022. Tässä osaraportissa vastaamme seuraaviin Opetus- ja kulttuuriministeriön kokeilun arvioinnille ja seurannalle asettamiin kysymyksiin:

1. Millaisia kokeilun järjestämistapoja kunnissa on?
2. Millaisia esiopetukseen liittyviä toimintakäytäntöjä kunnissa on?
3. Miten kunnissa on suunniteltu jatkumot ja siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen?
4. Mitä vaikutuksia kokeilun opetussuunnitelmalla oli pedagogiseen toimintaan? Entä henkilöstön toimintaan? Entä toiminnallisiin käytäntöihin?
5. Mitä vaikutuksia kokeilulla oli oppimisympäristöön?

Näihin arviointikysymyksiin vastataan kahden keväällä 2022 kerätyn kyselytutkimuksen avulla toimintakauden 2021–2022 osalta. Kyselyistä ensimmäinen suunnattiin kuntien varhaiskasvatuksesta (mukaan lukien mahdollinen kaksivuotinen esiopetus) vastaaville viranhaltijoille ja toinen kaksivuotisen esiopetuksen vuonna 2016 syntyneiden lasten kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille (ks. Sulkanen ym., 2023a). Kyselyt mahdollistavat yllä mainittujen arviointikysymysten tarkastelun sekä kunta- että lapsiryhmätasolla ja osin myös saman kunnan varhaiskasvatusjohtajien ja varhaiskasvatuksen opettajien vastausten tarkastelun rinnakkain. Kyselyistä on laadittu kaksi muuta osaraporttia, joista ensimmäinen käsittelee esiopetuskokeilun kokeiluasiakirjojen laadintaa, arviointia ja käyttöönottoa. Lisäksi ensimmäisessä raportissa on kuvattu tarkemmin kyselytutkimusten toteutus ja vastaajat. (Sulkanen ym. 2023a.) Toinen raporteista koskee tuen järjestelyitä ja toteutumista viisivuotiaiden esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa (Sulkanen ym. 2023b).

1.1 Varhaiskasvatuksen järjestäminen

Suomalainen varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Se on suomalaisen koulutusjärjestelmän osa, joka kattaa ikävuodet 0–6. (Opetushallitus, 2018; Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Varhaiskasvatuksella on monia tehtäviä, kuten edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Sen tarkoituksena on myös edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Opetushallitus, 2018; Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Jokaisella lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta sen kalenterikuukauden alusta, jona hän täyttää yhdeksän kuukautta, siihen saakka,

kun hänen oppivelvollisuutensa alkaa. Poikkeuksena ovat ajanjaksot, jolloin lapsen hoidosta maksetaan vanhempainrahaa tai kotihoidon tukea. Tällöin lapselle ei tarvitse järjestää varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat ja säätelevät varhaiskasvatustilaki (540/2018), valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2018). Varhaiskasvatustilakissa säädetään muun muassa lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja tuottamisesta, kuten ympäristöstä, henkilöstön mitoituksesta ja kelpoisuudesta, sekä lapselle annettavasta tuesta.

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkotitoimintana päiväkodeissa, erilaisena perhepäivähoitona perhepäiväkodeissa tai avoimena varhaiskasvatuksena toimintaan soveltuvassa paikassa (esimerkiksi seurakunnan kerhot). Varhaiskasvatusta voivat tuottaa kunnat, kuntayhtymät tai yksityiset palveluntuottajat. Kunnilla on kuitenkin velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta alueellaan kunnassa esiintyvän tarpeen edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi lapsella tulee olla mahdollisuus saada varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään, mikäli se on suomi, ruotsi tai saame. (Varhaiskasvatustilaki 540/2018.) Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun verrokkiryhmien viisivuotiaat osallistuvat päiväkotitoimintaan päiväkodeissa.

Lapsen varhaiskasvatustyöympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen (Varhaiskasvatustilaki 540/2018). Varhaiskasvatustilain (540/2018) mukaan lapsen varhaiskasvatuspäivä saa kestää enintään kymmenen tuntia yhtäjaksoisesti. Kuitenkin vuorohoidossa lapsen päivä voi olla pidempi lapsen tarpeen mukaisesti. Vuorohoidolla tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jota järjestetään iltaisin, öisin, viikonloppuisin ja arki- ja juhlapäivinä päiväkodeissa tai perhepäivähoitossa. Lapsi on oikeutettu vuorohoitoon ainoastaan, mikäli se on tarpeen vanhemman työn tai opiskelun vuoksi.

Päiväkotien lapsiryhmien henkilökuntaan kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen sosionomit ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat. Ryhmissä voi työskennellä lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettajia sekä lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joilla ei ole kasvatustilasta. Varhaiskasvatuksen opettajilla tulee olla vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Varhaiskasvatuksen sosionomien koulutusvaatimuksena on vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot. Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on kasvatustilasta- ja ohjausalan perustutkinto, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava soveltuva tutkinto,

joihin sisältyy tai joita on täydennetty riittävän laajoilla lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tutkinnon osilla. (Varhaiskasvatustililaki 540/2018.)

Tyypillisesti päiväkotiryhmässä työskentelee kolme kasvatusvastuullista työntekijää, sillä päiväkodin yhdessä lapsiryhmässä saa olla korkeintaan kolme kasvatusvastuullista työntekijää vastaava määrä lapsia. Yli kolmevuotiaiden kohdalla tämä tarkoittaa yhteensä 21 lasta (eli 7 lasta yhtä kasvatusvastuullista työntekijää kohden), mikäli kaikki lapset osallistuvat päiväkotitoimintaan yli viisi tuntia päivässä. Korkeintaan viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa olevia kolme vuotta täyttäneitä voi olla päiväkodissa sen sijaan 13 yhtä kasvatusvastuullista työntekijää kohden. (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018.) Tästä mitoitukselta voidaan poiketa varhaiskasvatustililain (540/2018) mukaan tilapäisesti ja lyhytaikaisesti, mutta poikkeaminen ei ole sallittua henkilöstön poissaoloista johtuvista syistä.

Varhaiskasvatustililun perusteissa (Opetushallitus, 2018) todetaan, että ”kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämistä on varhaiskasvatustililun opettajilla. Varhaiskasvatustililun opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatustililun henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.”

Suomalainen varhaiskasvatustililun perustuu niin sanottuun educare-malliin, jossa pedagogiseen toimintaan yhdistyvät sekä opetuksen että hoidon elementit (Karila, 2012). Tyypillisesti viisivuotiaan varhaiskasvatustililun päivä koostuu päiväkodissa rutiineista (esim. ruokailut, siirtymät, wc-hetket), vapaasta toiminnasta ja leikistä, ohjasta toiminnasta ja leikistä sekä lepohetkestä. Suomalaisen varhaiskasvatustililun pedagogiikassa painottuu niin sanottu kokopäiväpedagogiikka, jonka mukaisesti kaikkiin erilaisiin varhaiskasvatustililun päivän kasvatustililun, opetuksen ja hoidon toimintoihin sisältyy pedagogiikkaa (Lämsä, 2021).

Varhaiskasvatustililun sisältyy esiopetus, joka alkaa oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna eli yleensä silloin, kun lapsi on kuusivuotias, ja kestää vuoden. Esiopetusvuoden jälkeen lapsella alkaa oppivelvollisuus eli hän aloittaa perusopetuksessa. Varhaiskasvatustililun, siihen sisältyvän esiopetuksen ja perusopetuksen tulisi muodostaa johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus ja perusta elinikäiselle oppimiselle. Näiden väliset siirtymävaiheet tulisi suunnitella ja niitä tulisi arvioida. (Opetushallitus, 2014; 2018.) Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatustililunesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys. (Opetushallitus, 2014.)

1.2 Yksivuotisen esiopetuksen järjestäminen

Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta (Perusopetuslaki 628/1998; Perusopetusasetus 852/1998). Esiopetukseen osallistuminen on velvoittavaa (Perusopetuslaki 628/1998), minkä vuoksi siihen osallistuminen on myös maksutonta. Esiopetusta ohjaa Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2014). Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

Esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. (Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012).

Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia vuodessa (Opetushallitus, 2014; Perusopetuslaki 628/1998) eli keskimäärin neljä tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa. Esiopetuspäivään saa kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta.

Esiopetuksessa tulee käyttää esiopetussuunnitelman perusteiden mukaan (Opetushallitus, 2014) varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikka ja kunnioittaa lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen tulee olla tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Kunkin lapsen oppiminen etenee yksilöllisten tarpeiden, toiveiden ja oppimisen tavoitteiden mukaisesti, eikä esiopetuksessa näin ollen ole määriteltynä lasten osaamistasolle yhteisiä tavoitteita.

Esiopetuksen opetusryhmän koosta ei ole säädetty perusopetuslaissa, vaan päiväkodeissa järjestettävän esiopetusryhmän kokoa sääntelee varhaiskasvatuslaki. Sen sijaan Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut suosituksen koulussa annettavan esiopetuksen ryhmäkoosta. Tällaisessa yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla korkeintaan 13 esiopetusikäistä lasta tai jos opettajan lisäksi ryhmää opettaa toinen koulutettu henkilö, korkeintaan 20 lasta. (Opetushallitus, n.d., Esiopetuksen järjestäminen) Kyseinen suositus on vuodelta 1999, eikä se ole oikeudellisesti velvoittava (Holappa ym., 2019).

Esiopetuksen opettajaksi on kelpoinen henkilö, jolla on luokanopettajan pätevyys. Luokanopettaja ei ole kuitenkaan kelpoinen toimimaan varhaiskasvatuksen opettajana. Mikäli opetusryhmässä ei ole perusopetuksen oppilaita, ovat esiopetuksen opettajiksi kelpoisia myös soveltuvan kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneet, jotka ovat suorittaneet varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen

ammattillisia valmiuksia antavat opinnot, samoin kuin lastentarhanopettajan tutkinnon suorittaneet henkilöt. Tietyin lisäkoulutukseen liittyvin ehdoin myös sosionomit, jotka on valittu sosionomikoulutukseen viimeistään vuonna 1999, voivat antaa esiopetusta. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Viimeistään 1.9.2019 ammattikorkeakouluissa opintonsa aloittaneet ja 31.7.2023 mennessä valmistuvat sosionomit, jotka ovat suorittaneet osana tutkintoaan 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot, ovat kelpoisia toimimaan varhaiskasvatuksen opettajina, mutta eivät antamaan esiopetusta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

1.3 Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa viisi- ja kuusivuotiaista lapsista. Toimintakautena 2021–2022, jota tämä osaraportti koskee, kokeilun kohdejoukkoon kuuluivat kokeilukuntien alueella asuvat vuonna 2016 syntyneet lapset. Kokeilun erityisinä tavoitteina on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoina, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen.

Kaksivuotista esiopetusta säädellään yksivuotisen esiopetuksen tavoin perusopetuslailla (628/1998) ja -asetuksella (852/1998). Lisäksi sitä säädellään lailla kaksivuotisesta esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) ja Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteet asiakirjalla (2021). Kokeiluopetussuunnitelman perusteet pohjautuvat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (Opetushallitus, 2014).

Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena. Yksivuotisen esiopetuksen tavoin, lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta. (Laki kaksivuotisesta esiopetuskokeilusta 1046/2020.) Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen tavoin kaksivuotista esiopetusta voivat järjestää joko julkiset tai yksityiset palvelun tuottajat. Kaksivuotista esiopetusta ei saa kuitenkaan järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta täydentävään varhaiskasvatukseen (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020).

Kunnat voivat muodostaa lapsiryhmät oman harkintansa mukaisesti. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2021) mukaan kaksivuotista esiopetusta voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden

ikäluokan yhteisenä opetuksena. Tätä asetelmaa kuvataan perusteissa lapsen näkökulmasta oppimisen polun eheyttä tukevana ratkaisuna, joka mahdollistaisi joustavan oppimisen etenemisen.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2021) mukaan kokeilussa on erityisen tärkeää ottaa huomioon se, että esiopetukseen tulevat lapset ovat nuorempia kuin yksivuotiseen esiopetukseen osallistuvat lapset sekä lasten eheän päivän järjestäminen. Ehea päivä pyritään takaamaan esimerkiksi siten, ettei kokeilua saa järjestää toimipaikoissa, joissa lapsella ei ole mahdollisuutta osallistua täydentävään varhaiskasvatukseen. Merkittävä muutos yksivuotiseen esiopetukseen on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin viisivuotiaisiin. Tätä käsitellään osaraportissa 3 (Sulkanen ym. 2023b). Kokeiluopetussuunnitelman perusteet painottavat lisäksi entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuutta ja eheyttä.

1.4 Tutkimuksen toteutus

Tämän osaraportin tarkastelu pohjautuu kahteen keväällä 2022 toteutettuun verkkokyselyaineistoon koskien kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun ensimmäistä toimintavuotta 2021–2022. Ensimmäinen kysely suunnattiin kokeilu- ja verrokkikuntien varhaiskasvatuksesta (mukaan lukien mahdollinen kaksivuotinen esiopetus) vastaaville viranhaltijoille, joista käytetään tässä raportissa nimitystä *varhaiskasvatusjohtajat*. Toinen kyselyistä suunnattiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien vastaaville varhaiskasvatuksen opettajille tai kyseistä tehtävää hoitaville henkilöille, joista käytetään tässä raportissa nimitystä *opettajat*. Varhaiskasvatusjohtajille suunnattuun kyselyyn viitataan jatkossa *kuntakyselynä* ja opettajille suunnattuun kyselyyn *opettajakyselynä*. Tarkempi kuvaus kyselytutkimusten aineiston keruusta ja vastaajista on raportoitu hankkeen osaraportissa 1: Kokeiluasiakirjojen laadinta, arviointi ja käyttöönotto (Sulkanen ym. 2023a).

1.4.1 Muuttujat ja analyysit

Vastaukset raportoidaan frekvensseinä ja prosenttiosuuksina. Vastausten jakautumista eri ryhmissä tarkastellaan ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla. Jakaumissa esiintyvien riippuvuuksien yksityiskohtaisemmassa tulkinnessa käytetään vastaajien sarakeprosenttiosuuksia sekä sovitettuja standardoituja jäännöksiä, jotka osoittavat, missä taulukon solussa havaittu ja odotettu frekvenssi poikkeavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Raja-arvona sovitettujen standardoitujen jäännösten tarkastelussa käytetään arvoja +/- 2. Mikäli sovitettu standardoitu jäännös on yli kahden, on kyseisen solun muuttujajhdistelmä odotettua

tyypillisempi. Vastaavasti sovitetun standardoidun jäännöksen jäädessä alle -2, on tarkasteltavan solun muuttujajhdistelmä odotettua epätyypillisempi. Nämä solut on selkeyden vuoksi korostettu taulukoissa sinisellä taustavärillä.

Lisäksi ryhmien välisiä vertailuja tehdään paikoin t-testin ja yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) avulla. Ennen T-testin ja ANOVAN tulkintaa on tarkasteltu muuttujien varianssien yhtäsuuruutta Levenen testin perusteella. ANOVAN parittaisvertailuissa käytetään varianssien yhtäsuuruuden toteutuessa Bonferroni-menetelmää ja varianssien ollessa erisuuria Dunnet's T3 -menetelmää. Tuloksia esiteltäessä kerrotaan ryhmien välisistä eroista vain, jos ero on tilastollisesti merkitsevä vähintään tasolla $p < ,05$.

Kuntakyselyn vastauksia vertaillaan paikoin kuntastatuksen perusteella. Kuntastatus perustuu kokeilun otantaan, jossa kunnat jaettiin suuriin ja pieniin kuntiin sen perusteella, kuinka monta kokeilulain (1046/2020) mukaiset edellytykset täyttävää varhaiskasvatustoimipaikkaa kunnassa oli. Edellytykset täyttävässä toimipaikassa lapsi voi osallistua esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen. Suuressa kunnassa tällaisia toimipaikkoja on 5 tai enemmän ja pienissä kunnissa alle 5. Suurten kuntien kelpoisista toimipaikoista poimittiin noin 40 % järjestämään kokeilua ja loput kelpoiset toimipaikat toimivat verrokkitoimipaikkoina. Pienet kunnat arvottiin verrokki- ja kokeilukunniksi. Pienissä kokeilukunnissa kaikki kelpoiset toimipaikat järjestävät kokeilua ja verrokkikunnissa yksikään kelpoisista toimipaikoista ei järjestä kokeilua. (Izadi, Sarvimäki & Harjunen, 2022; Sarvimäki ym., 2023). Opettajakyselyn vastauksia vertaillaan kokeilu- ja verrokkiryhmästatuksen perusteella, joka perustuu siihen, toimiiko vastanneen opettajan lapsiryhmä kokeilu- vai verrokkitoimipaikassa. Lisäksi opettajien vastauksia vertaillaan lapsiryhmän ikäkauman perusteella. Molempien kyselyiden eli sekä kunta- että opettajakyselyn vastauksia vertaillaan erilaisten kuntien demografisten tietojen perusteella, joita ovat alueellinen sijainti (*suuralue*)¹, *väkiluku*, *kielisuhde* sekä tilastollinen *kuntaryhmitys*². Vertailuissa käytettävät muuttujat ja niiden kuvailevat tunnusluvut on esitetty taulukossa 1.

---

¹ Suuralue noudattaa Suomen NUTS2 -tasoa. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/suuralue/>

² Kuntaryhmityksessä kunnat jaetaan Tilastokeskuksen vuoden 2022 tilastollisen kuntaryhmituksen mukaisesti. Tilastollinen kuntaryhmitys on kaupunkimaisuuden kuvaaja, joka jakaa kunnat taajamaväestön osuuden ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. ks. <https://www.stat.fi/fi/luokitukset/kuntaryhmitys/>

Taulukko 1. Taustamuuttujien kuvailevat tunnusluvut

	Opettajakysely (N = 872)		Kuntakysely (N = 120)	
	n	%	n	%
Kuntastatus otoksessa				
1 = pieni kokeilukunta	98	11,2	33	27,5
2 = pieni verrokkikunta	88	10,1	34	28,3
3 = suuri kokeilukunta (kokeilu- ja verrokkiryhmiä)	686	78,7	53	44,2
Ryhmästatus				
1 = pienen kokeilukunnan kokeiluryhmä	98	11,2	-	-
2 = pienen verrokkikunnan kokeiluryhmä	88	10,1	-	-
3 = suuren kunnan kokeiluryhmä	278	31,9	-	-
4 = suuren kunnan verrokkiryhmä	408	46,8	-	-
Lapsiryhmän ikäjakauma				
1 = vain viisivuotiaita (v.2016 syntyneet)	172	19,6	-	-
2 = viisivuotiaita ja nuorempia	460	52,5	-	-
3 = viisivuotiaita ja vanhempia	153	17,4	-	-
4 = useita eri ikäluokkia, viisivuotiaita, vanhempia ja nuorempia	92	10,5	-	-
Alueellinen sijainti eli suuralue				
1 = Helsinki-Uusimaa,	249	28,3	12	10,0
2 = Etelä-Suomi	237	27,0	39	32,5
3 = Länsi-Suomi	157	17,9	29	24,2
4 = Pohjois- ja Itä-Suomi	236	26,8	40	33,3
Kunnan väkiluku				
1 = pieni, alle 20 000	256	29,1	90	75,0
2 = keskikokoinen, 20 000–50 000	138	15,7	17	14,2
3 = suuri, yli 50 000	485	55,2	13	10,8
Kielisuhde				
1 = yksikielinen, suomi	593	67,5	104	86,7
2 = kaksikielinen ¹	286	32,5	16	13,3
Tilastollinen kuntaryhmitys				
1 = maaseutumaiset kunnat	132	15,0	60	50
2 = taajaan asutut kunnat	140	15,9	25	20,8
3 = kaupunkimaiset kunnat	607	69,1	35	29,2

¹ Kaksikielinen kunta sisältää sekä kaksikieliset kunnat, joissa enemmistökieli on suomi, että kaksikieliset kunnat, joissa enemmistökieli on ruotsi.

2 TULOKSET

2.1 Kokeilun järjestämistavat

2.1.1 Päiväkotien taustatiedot

Enemmistö kokeilu- ja verrokkipäiväkodeista oli kunnallisia (taulukko 2). Kunnallisten päiväkotien suurempaa osuutta kyselyssä selittää se, että otoksessa oli ylipäänsä vain vähän yksityisiä päiväkoteja (6,9 %).

Taulukko 2. Päiväkotipalveluntarjoaja kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 869)

Päiväkotipalveluntarjoaja	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 87)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 277)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 407)		Kaikki lapsiryhmät (N = 869)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kunnallinen	96	98,0	83	95,4	272	98,2	395	97,1	846	97,4
Yksityinen	2	2,0	4	4,6	5	1,8	12	2,9	23	2,6

Päiväkotien koko lapsiryhmien määrän perusteella vaihteli 1–20 lapsiryhmän välillä ($ka. = 5,8$ lapsiryhmää, $kh = 3,0$). Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa kokeiluryhmien päiväkodeissa oli keskimäärin hieman enemmän lapsiryhmiä ($ka. = 6,4$ lapsiryhmää; $kh = 3,4$) kuin verrokkiryhmien päiväkodeissa ($ka. = 5,8$ lapsiryhmää; $kh = 2,7$)³. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmien päiväkodit eivät eronneet toisistaan lapsiryhmien määrän osalta.

³ Kokeilu- ja verrokkiryhmien väliset erot päiväkodin lapsiryhmien määrässä toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa: $t(497,077) = 2,5$, $p = ,011$, *Cohenin d* = 0,208, kokeiluryhmät $n = 278$; verrokkiryhmät $n = 407$.

Enemmistössä kunnista viisivuotiaiden varhaiskasvatus- tai esiopetuskieli oli yleensä suomi (98,3 %). Vain kahdessa kunnassa kielenä ei ollut suomi, vaan viisivuotiaiden varhaiskasvatus- tai esiopetuskielenä oli ainoastaan ruotsi (taulukko 3). Kumpikin vain ruotsiksi varhaiskasvatusta tai esiopetusta toteuttavista kunnista oli suuria kuntia. Kunnista 12,5 prosentissa varhaiskasvatus- tai esiopetuskielenä oli sekä suomi että ruotsi. Saamenkielistä varhaiskasvatusta tai esiopetusta järjestettiin kahdessa kunnassa. Näistä kunnista toisessa järjestettiin lisäksi suomen-, ruotsin-, englannin- ja saksankielistä ja toisessa kunnassa saamen lisäksi myös suomenkielistä viisivuotiaiden varhaiskasvatusta tai esiopetusta.

Taulukko 3. Viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen toteutuskieli toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, kuntakysely (N = 120)

5-vuotiaiden varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen toteutuskieli	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Pienet verrokkikunnat (n = 34)		Suuret kunnat (n = 53)		Kaikki kunnat (N = 120)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Vain suomi	29	87,9	33	97,1	39	73,6	101	84,2
Vain ruotsi	0	0	0	0	2	3,8	2	1,7
suomi ja ruotsi	3	16,3	1	2,9	11	20,8	15	12,5
suomi ja saame (+ muita kieliä)	1	3,0	0	0	1	1,9	2	1,7

Opettajien kyselyn perusteella enemmistön lapsiryhmistä varhaiskasvatuksen pääasiallinen toteutuskieli sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä oli kuntavastausten tavoin suomi (95,6 %). Noin 4 prosenttia opettajista ilmoitti ryhmänsä pääasialliseksi varhaiskasvatuksen toteutuskieleksi ruotsin. Lisäksi vastanneiden ryhmien joukossa oli yksi saamenkielinen, yksi englanninkielinen ja kaksi kaksikielistä (suomi ja ruotsi) ryhmää.

Opettajilta tiedusteltiin ryhmän pedagogista painotusta. Enemmistössä sekä kokeilu- (76 %) että verrokkiryhmistä (74,6 %) ei ollut erityistä pedagogista painotusta. Kun ryhmällä oli pedagoginen painotus, se oli yleisimmin luonto, tiede tai vihreä lippu toiminta (54,4 %) ja toiseksi yleisimmin liikunta (49,3 %).

2.1.2 Ryhmien henkilöstö

2.1.2.1 Henkilöstömäärä

Kokeiluryhmien opettajia pyydettiin ilmoittamaan ryhmänsä henkilöstömitoitus kirjaamalla ryhmässä vakituisesti työskentelevien henkilöiden määrä⁴. Vastausten perusteella laskettiin koko lapsiryhmän henkilöstön määrä. Henkilöstön määrä kokeiluryhmissä vaihteli 1–6 välillä ($ka. = 3,5$ työntekijää, $kh = 0,9$), kun huomioon otettiin myös ryhmässä työskentelevät ryhmä- ja henkilökohtaiset avustajat. Suurimmassa osassa kokeiluryhmiä työskenteli neljä (40,3 %) tai kolme (33,3 %) työntekijää. Neljän ja kolmen työntekijän ryhmien jälkeen yleisimpiä olivat kahden työntekijän lapsiryhmät (15,2 %) ja tämän jälkeen viiden työntekijän lapsiryhmät (8,8 %). Näitä suuremmat tai ainoastaan yhden työntekijän kokeiluryhmät olivat harvinaisempia (yhteensä 2,4 %). Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeiluryhmien kokonaishenkilöstömäärä ($ka. = 3,5$ työntekijää, $kh = 1,2$) oli keskimäärin pienempi kuin verrokkiryhmissä ($ka. = 4,1$ työntekijää, $kh = 1,1$)⁵. Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa ei vastaavaa eroa havaittu kokeilu- ($ka. = 3,5$, $kh = 0,8$) ja verrokkiryhmien ($ka. = 3,6$, $kh = 1,2$) välillä.

Seuraavaksi tarkasteltiin ryhmien kasvatusvastuullisen henkilökunnan määrää. Kasvatusvastuullisilla työntekijöillä tarkoitetaan varhaiskasvatuslaissa (540/2018) ja valtioneuvoston asetuksessa varhaiskasvatuksesta (753/2018) määritellyssä henkilöstömitoituksessa mainittuja henkilökunnan jäseniä eli varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja ja lastenhoitajia. Näin ollen kasvatusvastuulliseen henkilökuntaan ei lasketa lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joita ei myöskään laissa lasketa ryhmän henkilöstömitoitukseen. Suurimmassa osassa kokeiluryhmiä työskenteli kolme (61,9 %) kasvatusvastuullista työntekijää, toiseksi useimmin kaksi työntekijää (21,9 %) ja kolmanneksi useimmin neljä työntekijää (12,5 %). Näitä suuremmat tai ainoastaan yhden kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät olivat harvinaisia (3,7 %).

Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa ryhmän kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä oli keskimäärin hieman suurempi verrokkiryhmissä

---

⁴ Tarkennuksena annettiin, ettei mukaan lasketa ryhmässä epäsäännöllisesti työskentelevää henkilöstöä, kuten kiertäviä lastenhoitajia tai avustajia, laitospulaisia, erityisopettajia tms. Lisäksi mikäli ryhmässä työskenteli kaksi osa-aikaista työntekijää tehden samaa virkaa (esimerkiksi kaksi työntekijää tekee 50 % työaikaan viran täyttämiseksi), pyydettiin heidät laskemaan yhdeksi henkilöstön edustajaksi.

⁵ Erot kokeilu- ja verrokkiryhmien kokonaishenkilöstömäärässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(184) = -3,05$, $p = ,003$, *Cohenin d* = -0,447. Kokeiluryhmien $n = 98$, verrokkiryhmien $n = 88$.

kuin kokeiluryhmissä⁶. Lisäksi ristiintaulukointi osoitti, että toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa kokeiluryhmille (29,6 %) olivat verrokkiryhmiä (12,5 %) tyypillisempiä 1–2 kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät (taulukko 4). Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa vastaavaa eroa ei havaittu kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä (ks. Liitetaulukko 1).

Taulukko 4. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmissä, opettajakysely (N = 186)

Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä lapsiryhmässä	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 88)		Kaikki pienten kuntien lapsiryhmät (N = 186)	
	n	%	n	%	n	%
	1-2 työntekijää	29	29,6	11	12,5	40
3 työntekijää	44	44,9	41	46,6	85	45,7
4 työntekijää	18	18,4	26	29,5	44	23,7
5 tai useampi työntekijä	7	7,1	10	11,4	17	9,1

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kuntien tavoissa järjestää kokeiluryhmiä kasvatusvastuullisen henkilöstön määrän osalta ei havaittu keskimääräisiä eroja eli ei voida sanoa, että tietynlaisten kuntien kokeiluryhmissä olisi ollut keskimäärin enemmän tai vähemmän kasvatusvastuullisia työntekijöitä. Sen sijaan ristiintaulukointi ja khiin neliö osoittivat eroja kasvatusvastuullisen henkilöstön määrien tyypillisyydessä toimipaikkamäärältään suurten ja pienten kuntien välillä (taulukko 5). Lisäksi kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä kokeiluryhmissä vaihteli kuntaryhmyksen (taulukko 6), kunnan kielisuhteen (taulukko 7) sekä väkiluvun (taulukko 8) mukaan. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeiluryhmissä työskenteli suurten kuntien kokeiluryhmiä useammin neljä tai viisi kasvatusvastuullista työntekijää. Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa oli pieniä kuntia useammin kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän ryhmiä.

⁶ Kokeilu- ja verrokkiryhmien väliset erot kasvatusvastuullisen henkilöstön määrässä t-testillä tarkasteltuna toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(184) = -2,9$, $p = ,004$, *Cohenin d* = -0,426; kokeiluryhmät $n = 98$, *ka.* = 3 työntekijää, *kh* = 1,0; verrokkiryhmät $n = 88$, *ka.* 3,4 = työntekijää, *kh* = 1,0. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa: $t(673,5) = -2,7$, $p = ,007$, *Cohenin d* = -0,194; kokeiluryhmät $n = 277$, *ka.* = 2,9 työntekijää, *kh* = 0,6; verrokkiryhmät $n = 408$, *ka.* 3,1 työntekijää, *kh* = 1,0.

Taulukko 5. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä kokeiluryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 375)

Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä lapsiryhmässä	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 277)		Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	n	%	n	%	n	%
1-2 työntekijää	29	29,6	56	20,2	85	22,7
3 työntekijää	44	44,9	188	67,9	232	61,9
4 työntekijää	18	18,4	29	10,5	47	12,5
5 tai useampi työntekijä	7	7,1	4	1,4	11	2,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Maaseutumaisissa kunnissa olivat kaupunkimaisia kuntia tyypillisempiä yhden tai kahden sekä viiden tai useamman kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmät (taulukko 6). Sekä maaseutumaisissa että taajaan asutuissa kunnissa oli kaupunkimaisia kuntia tyypillisempää, että kokeiluryhmissä työskenteli neljä kasvatusvastuullista työntekijää. Sen sijaan kaupunkimaisissa kunnissa olivat maaseutumaisia kuntia tyypillisempiä kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmät.

Taulukko 6. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä kokeiluryhmissä kuntaryhmituksen mukaan, opettajakysely (N = 375)

Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä lapsiryhmässä	Kuntaryhmitys						Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	Maaseutumaiset (n = 65)		Taajaan asutut (n = 66)		Kaupunkimaiset (n = 244)			
	n	%	n	%	n	%	n	%
1-2 työntekijää	23	35,4	14	21,2	48	19,6	85	22,7
3 työntekijää	23	35,4	35	53,0	174	71,3	232	61,9
4 työntekijää	14	21,5	14	21,2	19	7,8	47	12,5
5 tai useampi työntekijä	5	7,7	3	4,5	3	1,2	11	2,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Sekä yksi- että kaksikielisten kuntien kokeiluryhmille olivat yleisimpiä kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät (taulukko 7). Kaksikielisten kuntien kokeiluryhmille olivat kuitenkin yksikielisiä tyypillisempiä 1-2 kasvatusvastuullisen työntekijän ryhmät, kun taas yksikielisten kuntien kokeiluryhmissä työskenteli kaksikielisiä kuntia tyypillisemmin neljä sekä viisi tai useampi kasvatusvastuullinen työntekijä.

Taulukko 7. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä kokeiluryhmissä kunnan kielisuhteen mukaan, opettajakysely (N = 375)

Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä lapsiryhmässä	Yksikieliset kunnat (n = 259)		Kaksikieliset kunnat (n = 116)		Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	n	%	n	%	n	%
1-2 työntekijää	51	19,7	34	29,3	85	22,7
3 työntekijää	158	61,0	74	63,8	232	61,9
4 työntekijää	39	15,1	8	6,9	47	12,5
5 tai useampi työntekijä	11	4,2	0	0	11	2,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Vaikka väkiluvultaan pienten, keskikokoisten ja suurten kuntien kokeiluryhmissä yleisin kasvatusvastuullisten työntekijöiden määrä oli kolme työntekijää, oli se väkiluvultaan suurten kuntien kokeiluryhmille tyypillisempää kuin pienten kuntien kokeiluryhmille (taulukko 8). Sen sijaan väkiluvultaan pienten kuntien kokeiluryhmissä olivat väkiluvultaan suurten kuntien kokeiluryhmiä tyypillisempiä viiden tai useamman kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät. Väkiluvultaan pienten kuntien kokeiluryhmissä olivat myös keskikokoisia kuntia tyypillisempiä 1-2 kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät. Lisäksi väkiluvultaan pienten ja keskikokoisten kuntien kokeiluryhmille olivat suurten kuntien lapsiryhmiä tyypillisempiä neljän kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmät.

Taulukko 8. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä kokeiluryhmissä kunnan väkiluvun mukaan, opettajakysely (N = 375)

Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä lapsiryhmässä	Väkiluku						Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	Alle 20 000 (n = 65)		20 000-50 000 (n = 66)		Yli 50 000 (n = 244)			
	n	%	n	%	n	%	n	%
1-2 työntekijää	36	28,8	6	10,2	43	22,5	85	22,7
3 työntekijää	57	45,6	40	67,8	135	70,7	232	61,9
4 työntekijää	24	19,2	12	20,3	11	5,8	47	12,5
5 tai useampi työntekijä	8	6,4	1	1,7	2	1,0	11	2,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

2.1.2.2 Henkilöstörakenne

Seuraavaksi tarkastellaan henkilöstömäärältään eri kokoisten lapsiryhmien henkilöstörakenteita. Tämän jälkeen kuvataan opettajien määrää ryhmässä sekä lopuksi kiinnitetään huomiota lapsiryhmien vastanneiden opettajien kelpoisuuteen toimia

opettajana ja kunnissa tehtyjä henkilöstöä koskevia toimenpiteitä esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi.

Kahden kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmissä työskenteli useimmin työparina opettaja ja lastenhoitaja (87,8 % kahden kasvatusvastuullisen ryhmistä). Vajaassa 10 prosentissa kahden kasvatusvastuullisen työntekijän ryhmistä työparin muodostivat kaksi opettajaa. Kahden kasvatusvastuullisen työntekijän kokeilu- ja verrokkiryhmien henkilöstörakenne eivät eronneet toisistaan.

Tyypillisimmin kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmissä työskenteli kaksi opettajaa⁷ ja yksi lastenhoitaja (67,2 % kolmen kasvattajan kokeiluryhmistä). Toiseksi useimmin (26,7 %) kokeiluryhmien kolmesta kasvatusvastuullisesta työntekijästä yksi oli opettaja ja kaksi lastenhoitajaa ja kolmanneksi useimmin (5,6 %) kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmän muodostivat opettaja, sosionomi ja lastenhoitaja. Kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä tyypillisemmin kaksi opettajaa ja yksi lastenhoitaja, kun taas verrokkiryhmille olivat tyypillisempiä yhden opettajan ja kahden lastenhoitajan ryhmät (taulukko 9). Näin oli sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa.

Taulukko 9. Kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmien henkilöstörakenne kokeilu- ja verrokkiryhmissä erikseen toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 549)

Kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän lapsiryhmän henkilöstörakenne	Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 41)		Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 44)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 276)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 188)		Kaikki kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän ryhmät (N = 549)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
2 opettajaa & 1 lastenhoitaja	6	14,6	25	56,8	150	54,3	131	69,7	312	56,8
1 opettaja & 2 lastenhoitajaa	34	82,9	16	36,4	112	40,6	46	24,5	208	37,9
Muu	1	2,4	3	6,8	14	5,1	11	5,9	29	5,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Neljän kasvatusvastuullisen työntekijän sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä työskenteli useimmin kaksi opettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Kuitenkin tämä henkilöstökoonpano oli tyypillisempi neljän kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmille (76,6 % neljän kasvatusvastuullisen ryhmistä) kuin verrokkiryhmille (47,1 % neljän kasvatusvastuullisen ryhmistä) ja puolestaan verrokkiryhmissä työskenteli

⁷ Tarkastelussa ei ole eroteltu varhaiskasvatuksen opettajia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajia.

kokeiluryhmiä useammin yksi opettaja ja kolme lastenhoitajaa (neljän kasvatusvastuullisen verrokkiryhmistä 34,3 % ja kokeiluryhmistä 10,6 %).

Yhtä ryhmää lukuun ottamatta kaikissa kokeiluryhmissä työskenteli vähintään yksi opettaja. Tässä kokeiluryhmässä työskenteli vastausten perusteella ainoastaan kaksi lastenhoitajaa, mikä tarkoittaa, ettei esiopetuksen henkilöstöä koskevat kelpoisuusehdot täyttyneet ryhmässä (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Tämän yhden ilman opettajaa toimivan kokeiluryhmän lisäksi neljästä verrokkiryhmästä puuttui opettaja. Kaikki näistä ilman opettajaa toimivista lapsiryhmistä olivat toimipaikkamäärältään suurista kunnista.

Kokeiluryhmissä työskenteli keskimäärin 1,6 opettajaa (varhaiskasvatuksen opettajaa tai erityisopettajaa; $kh = 0,5$) ja 1,4 lastenhoitajaa ($kh = 0,7$). Noin puolessa kokeiluryhmistä työskenteli kaksi opettajaa (55,6 %) ja toisessa puolessa yksi opettaja (42,3 %). Toimipaikkamäärältään pienten kuntien kokeiluryhmissä työskenteli keskimäärin enemmän opettajia ($ka. = 1,5$, $kh = 0,5$) kuin verrokkiryhmissä ($ka. = 1,3$, $kh = 0,5$)⁸. Vastaavaa eroa ei havaittu toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa. Lisäksi Helsinki-Uusimaan suuralueen kokeiluryhmissä työskenteli keskimäärin vähemmän opettajia ($ka. = 1,4$ opettajaa, $kh = 0,5$) kuin Etelä-Suomen ($ka. = 1,7$ opettajaa, $kh = 0,5$), Länsi-Suomen ($ka. = 1,7$ opettajaa, $kh = 0,5$) tai Pohjois- ja Itä-Suomen ($ka. = 1,6$ opettajaa, $kh = 0,5$) suuralueiden kokeiluryhmissä⁹. Sen sijaan, kun ryhmän opettajien määrässä huomioitiin ainoastaan varhaiskasvatuksen opettajat (ei erityisopettajia), työskenteli sekä toimipaikkamäärältään pienten ($ka. = 1,5$, $kh = 0,5$) että suurten ($ka. = 1,6$, $kh = 0,7$) kuntien kokeiluryhmissä keskimäärin enemmän varhaiskasvatuksen opettajia kuin verrokkiryhmissä (pienet kunnat $ka. = 1,2$, $kh = 0,4$; suuret kunnat $ka. = 1,4$, $kh = 0,6$)¹⁰.

Lastenhoitajien määrä ryhmässä erosi sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä. Kokeiluryhmissä (toimipaikkamäärältään pienten kuntien $ka. = 1,5$, $kh = 0,8$; suurten kuntien $ka. = 1,3$, $kh = 0,7$) työskenteli keskimäärin vähemmän lastenhoitajia kuin verrokkiryhmissä (toimipaikkamäärältään pienten kuntien $ka. = 2,2$, $kh = 0,9$; suurten kuntien $ka. = 1,5$, $kh =$

---

⁸ Kokeilu- ($n = 98$) ja verrokkiryhmien ($n = 88$) väliset erot opettajien (yhteenlaskettu varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat) määrässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(183,997) = 3,29$, $p < ,001$, *Cohenin d* = 0,480.

⁹ Suuralueiden välinen vertailu kokeiluryhmien opettajien (yhteenlaskettu varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat) määrässä: $F(3, 371) = 6,52$, $p < ,001$, $\eta^2 = 0,050$.

¹⁰ Kokeilu- ($n = 98$) ja verrokkiryhmien ($n = 88$) väliset erot varhaiskasvatuksen opettajien määrässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(183,433) = 4,21$, $p < ,001$, *Cohenin d* = 0,612; Kokeilu- ($n = 278$) ja verrokkiryhmien ($n = 408$) välinen vertailu varhaiskasvatuksen opettajien määrässä: $t(684) = 2,16$, $p = ,032$, *Cohenin d* = 0,168.

0,9)¹¹. Ero kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä oli suurempi toimipaikkamäärältään pienten kuntien kohdalla kuin suurten kuntien kohdalla.

2.1.2.3 Henkilöstön kelpoisuus

Seuraavaksi tarkastellaan opettajakyselyyn vastanneiden kelpoisuutta toimia opettajana koulutustaustansa perusteella¹². Enemmistö sekä kokeilu- että verrokkiryhmien opettajan tehtävässä toimivista vastaajista oli kelpoisia toimimaan opettajina. Kuitenkin 13,9 prosenttia kaikkien ryhmien vastaajista oli koulutustaustaltaan epäpäteviä toimimaan opettajina. Kokeiluryhmien vastaajista epäpäteviä oli 7,9 prosenttia ja verrokkiryhmien vastaajista 18 prosenttia. Sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien verrokkiryhmien vastaajat (pienet kunnat 20,5 %; suuret kunnat 17,5 %) olivatkin tyypillisemmin epäpäteviä toimimaan opettajina kuin kokeiluryhmien vastaajat (pienet kunnat 7,2 %; suuret kunnat 8,1 %) Helsinki-Uusimaan suuralueen kuntien lapsiryhmien vastaajat (24,8 %) olivat muiden suuralueiden vastaajia (4,9 %-10,5 %) useammin epäpäteviä. Kun tarkasteltiin kokeiluryhmiä, joissa kyselyyn vastannut henkilö työskenteli ryhmänsä ainoana opettajana, oli 10,8 prosenttia kokeiluryhmien vastaajista epäpäteviä. Ryhmänsä ainoat opettajat olivat toimipaikkamäärältään pienten kuntien verrokkiryhmissä (21,3 %) useammin epäpäteviä kuin pienten kuntien kokeiluryhmissä (6,1 %). Vastaavaa eroa ei havaittu suurissa kunnissa.

Kokeiluryhmien suurempaa kelpoisten opettajien määrää voi osaltaan selittää kunnissa kokeilun mahdollistamiseksi tehdyt henkilöstön siirrot ja rekrytoinnit (taulukko 10). Enemmistössä sekä toimipaikkamäärältään pieniä että suuria kuntia oli tehty vähintään yksi henkilöstöä koskeva toimenpide kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun mahdollistamiseksi. Yli 60 prosentissa toimipaikkamäärältään suuria kuntia ja myös lähes puolessa pienistä kunnista oli kelpoista henkilöstöä siirretty toisesta ryhmästä kokeiluryhmään, jotta henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät. Noin viidenneksessä sekä pienistä että suurista kunnista oli henkilöstön

---

¹¹ Kokeilu- ($n = 98$) ja verrokkiryhmien ($n = 88$) väliset erot varhaiskasvatuksen lastenhoitajien määrässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(184) = -5,38, p < ,001$ Cohenin $d = -0,790$; Kokeilu- ($n = 278$) ja verrokkiryhmien ($n = 408$) väliset erot varhaiskasvatuksen lastenhoitajien määrässä toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa: $t(663,48) = -3,41, p < ,001, Cohenin d = -0,255$.

¹² Tarkastelussa hyödynnettiin seuraavia kahta kysymystä "Mikä on tämänhetkinen ammattinimikkeesi?" ja "Koulutustaso. Valitse korkein varhaiskasvatusalaan liittyvä koulutus, vain valmis tutkinto.". Näiden kysymysten perusteella laadittiin uusi muuttuja kuvaamaan sitä, onko varhaiskasvatuksen opettajan tai erityisopettajan ammattinimikkeellä työskentelevän henkilön korkein varhaiskasvatusalaan liittyvä valmis tutkinto yliopisto tai ammattikorkeakoulututkinto tai opistoasteen lastentarhanopettajatutkinto. Mikäli näin oli, määriteltiin vastaaja kelpoiseksi toimimaan opettajana, muissa tilanteissa vastaaja määriteltiin epäpäteväksi. Kyselyn perusteella ei tiedetä, onko vastaajalla kuitenkin kelpoisuutta toimia esiopetuksessa vai ei.

siirtoja tehty myös päiväkotien välillä. Lähes puolessa pienistä kunnista ja lähes 40 prosentissa suurista kunnista oli myös rekrytoitu kelpoista henkilöstöä kokeiluryhmään henkilöstön kelpoisuusvaatimusten täyttämiseksi.

Taulukko 10. Toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa tehdyt henkilöstöä koskevat toimenpiteet esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi, kuntakysely (N = 86)

Mitä seuraavista toimenpiteistä kunnassa tehtiin kaksivuotisen esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi? (henkilöstöön liittyvät toimenpiteet)	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Suuret kunnat (n = 53)		Yhteensä pienet ja suuret kunnat (N = 86)	
	n	%	n	%	n	%
Kelpoista henkilöstöä siirrettiin toisesta päiväkodista kokeilupäiväkotiin, jotta henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät	7	21,2	11	20,8	18	20,9
Kelpoista henkilöstöä siirrettiin toisesta ryhmästä kokeiluryhmään, jotta henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät	15	45,5	33	62,3	48	55,8
Kelpoista henkilöstöä rekrytoitiin kokeiluryhmään, jotta henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät	16	48,5	20	37,7	36	41,9
Yhteensä kunnat, jotka tehneet vähintään yhden henkilöstöä koskevan toimenpiteen esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi	25	75,8	43	81,1	68	79,1

Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien välillä ei havaittu eroja henkilöstöä koskevien muutosten tekemisen tyypillisyydessä. Sen sijaan väkiluvultaan suurissa kunnissa (84,6 %) siirrettiin väkiluvultaan pieniä kuntia (46,4 %) useammin henkilöstöä toisesta ryhmästä kokeiluryhmään. Lisäksi näin toimittiin kaupunkimaisissa (69,7 %) kunnissa maaseutumaisia (38,7 %) kuntia useammin.

2.1.3 Lapsiryhmien rakenne ja koko

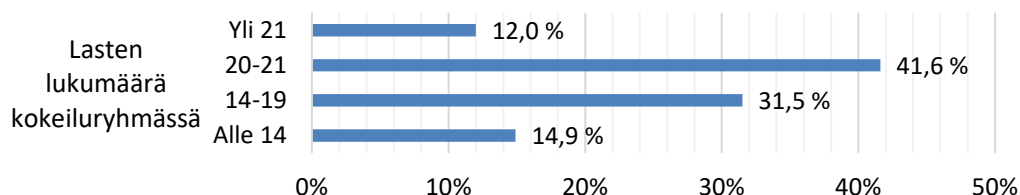
2.1.3.1 Lapsiryhmän koko

Varhaiskasvatuslain mukaan päiväkodin lapsiryhmässä saa olla korkeintaan kolme kasvatusvastuullista työntekijää vastaavan suhdeluvun osoittama määrä lapsia (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Näin ollen yli kolmevuotiaiden lasten ryhmässä, jossa on kolme kasvatusvastuullista työntekijää, voi lain mukaan olla korkeintaan 21 lasta, jos kaikki lapset ovat kokopäiväisiä (varhaiskasvatusaika on yli 20 tuntia viikossa).

Mikäli joukossa on puolipäiväisiä lapsia (varhaiskasvatusaika on enintään 20 tuntia viikossa), voi lapsia olla useampia. Esiopetuksen opetusryhmän koosta ei ole säädetty perusopetuslaissa, vaan päiväkodeissa järjestettävän esiopetusryhmän kokoa sääntelee varhaiskasvatuslaki. Sen sijaan opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut suosituksen koulussa annettavan esiopetuksen ryhmäkoosta (Opetushallitus, n.d.). Tällaisessa yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla korkeintaan 13 esiopetusikäistä lasta tai jos opettajan lisäksi ryhmää opettaa toinen koulutettu henkilö, korkeintaan 20 lasta.

Opettajia pyydettiin ilmoittamaan ryhmänsä lasten määrä kirjaamalla eri vuosina syntyneiden lasten lukumäärä erikseen niille varattuihin kohtiin. Koko ryhmän lapsimäärän tarkastelua varten nämä luvut laskettiin yhteen. Kaikkien lapsiryhmien lasten määrä vaihteli 3–35 lapsen välillä (*ka.* 18,4 lasta; *kh* = 3,9). Kokeiluryhmien lasten määrä vaihteli 3–27 lapsen välillä (*ka.* = 18,2 lasta; *kh* = 3,9). Useimmin kokeiluryhmissä oli 20–21 lasta ja toiseksi useimmin 14–19 lasta (kuvio 1). Alle 14 lapsen kokeiluryhmät olivat hieman yleisempiä kuin yli 21 lapsen ryhmät.

Toimipaikkamäärältään pienten kuntien verrokkiryhmät (*ka.* = 19,4 lasta, *kh* = 4,7)

Kuvio 1. Lasten lukumäärä kaikissa kokeiluryhmissä, opettajakysely (*N* = 375)

olivat lapsimäärältään keskimäärin suurempia kuin kokeiluryhmät (*ka.* = 17,7 lasta, *kh* = 4,8)¹³. Vastaavaa eroa ei havaittu toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa. Sen sijaan kokeiluryhmien koko vaihteli väkiluvultaan erikokoisten sekä kuntaryhmitykseltään ja kielisuhteeltaan erilaisten kuntien välillä. Väkiluvultaan keskikokoisissa kunnissa kokeiluryhmät (*ka.* = 20,1 lasta, *kh* = 3,5) olivat keskimäärin suurempia kuin väkiluvultaan pienissä (*ka.* = 17,2 lasta, *kh* = 4,5) tai suurissa kunnissa (*ka.* = 18,2 lasta, *kh* = 3,5)¹⁴. Kaupunkimaisissa kunnissa kokeiluryhmät (*ka.* = 18,5 lasta, *kh* = 3,7) olivat keskimäärin suurempia kuin maaseutumaisissa kunnissa (*ka.* = 16,7 lasta, *kh* =

¹³ Kokeilu- (*n* = 98) ja verrokkiryhmien (*n* = 88) väliset erot lapsimäärässä toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa: $t(182) = -2,4, p = ,016, \text{Cohenin } d = -0,360$.

¹⁴ Väkiluvultaan eri kokoisten kuntien kokeiluryhmien väliset erot lapsimäärässä: $F(2, 372) = 10,81, p < ,001, \eta^2 = 0,055$.

4,5)¹⁵. Lisäksi yksikielisissä kunnissa (*ka.* = 18,5 lasta, *kh* = 3,9) kokeiluryhmät olivat keskimäärin suurempia kuin kaksikielisissä kunnissa (*ka.* = 17,4 lasta, *kh* = 4,0)¹⁶.

2.1.3.2 Lapsiryhmän ikärakenne

Lapsiryhmien ikärakennetta tarkasteltiin opettajien ilmoittamien eri vuosina syntyneiden lasten lukumäärän perusteella. Reilussa kolmanneksessa kokeiluryhmistä oli viisivuotiaita (vuonna 2016 syntyneitä) ja sitä nuorempia lapsia (taulukko 11). Kolmannes kokeiluryhmistä oli pelkästään viisivuotiaiden ryhmiä, joissa ei ollut muun ikäisiä lapsia. Vajaassa neljänneksessä kokeiluryhmistä oli viisivuotiaita ja sitä vanhempia lapsia. Lopuissa kokeiluryhmistä oli viisivuotiaiden lisäksi sekä nuorempia että vanhempia lapsia. Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien kokeiluryhmät erosivat toisistaan lasten ikärakenteen osalta (taulukko 11). Pienten kuntien kokeiluryhmissä oli useammin pelkästään viisivuotiaita lapsia, kun taas suurten kuntien kokeiluryhmät olivat useammin viisivuotiaiden ja sitä nuorempien lasten ryhmiä.

Taulukko 11. Kokeiluryhmien ikärakenne toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 375)

Lapsiryhmän ikärakenne	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 97)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 278)		Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	n	%	n	%	n	%
Vain 5-vuotiaita ¹	43	44,3	81	29,1	124	33,1
5-vuotiaita ja nuorempia	25	25,8	114	41,0	139	37,0
5-vuotiaita ja vanhempia	24	24,7	59	21,2	83	22,1
5-vuotiaita ja vanhempia sekä nuorempia	5	5,2	24	8,6	29	7,7

¹ 5-vuotiaalla tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Tavoissa muodostaa kokeiluryhmiä lasten iän perusteella oli eroja väkiluvultaan eri kokoisten sekä kuntatyybiltään erilaisten kuntien välillä. Väkiluvultaan pienten kuntien kokeiluryhmät koostuivat muita useammin vain viisivuotiaista lapsista sekä keskikokoisia kuntia useammin viisivuotiaista ja sitä vanhemmista lapsista (taulukko 12). Sen sijaan väkiluvultaan keskikokoisten kuntien lapsiryhmissä oli pienten kuntien lapsiryhmiä useammin viisivuotiaita ja sitä nuorempia lapsia sekä pienten ja suurten kuntien lapsiryhmiä useammin viisivuotiaita ja sitä nuorempia sekä vanhempia lapsia.

¹⁵ Kuntaryhmitykseltään eri kokoisten kuntien kokeiluryhmien väliset erot lapsimäärässä: $F(2, 372) = 5,27, p = ,006, \eta^2 = 0,028$.

¹⁶ Kokeiluryhmien väliset erot lapsimäärässä kunnan kielisuhteen perusteella tarkasteltuna: $t(373) = 2,43, p = ,016, \text{Cohenin } d = 0,271$.

Taulukko 12. Kokeiluryhmien ikärakenne väkiluvultaan erikokoisissa kunnissa, opettajakysely (N = 375)

Lapsiryhmän ikärakenne	Kunnan väkiluku						Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	Alle 20 000 (n = 124)		20 000–50 000 (n = 59)		yli 50 000 (n = 192)		n	%
	n	%	n	%	n	%		
Vain 5-vuotiaita ¹	53	42,7	14	23,7	57	29,7	124	33,1
5-vuotiaita ja nuorempia	28	22,6	31	52,5	80	41,7	139	37,0
5-vuotiaita ja vanhempia	37	29,8	5	8,5	41	21,4	83	22,1
5-vuotiaita ja vanhempia sekä nuorempia	6	4,8	9	15,3	14	7,3	29	7,7

¹ 5-vuotiaalla tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kaupunkimaisten kuntien kokeiluryhmät koostuivat maaseutumaisten kuntien kokeiluryhmiä useammin viisivuotiaista ja sitä nuoremmista lapsista (taulukko 13). Sen sijaan maaseutumaisten kuntien kokeiluryhmät olivat muita useammin viisivuotiaiden ja sitä vanhempien lasten ryhmiä.

Taulukko 13. Kokeiluryhmien ikärakenne kuntaryhmittäin, opettajakysely (N= 375)

Lapsiryhmän ikärakenne	Kuntaryhmitys						Kaikki kokeiluryhmät (N = 375)	
	Maaseutu- maiset (n = 64)		Taajaan asutut (n = 66)		Kaupunki- maiset (n = 245)		n	%
	n	%	n	%	n	%		
Vain 5-vuotiaita ¹	23	35,9	28	42,4	73	29,8	124	33,1
5-vuotiaita ja nuorempia	14	21,9	20	30,3	105	42,9	139	37,0
5-vuotiaita ja vanhempia	25	39,1	11	16,7	47	19,2	83	22,1
5-vuotiaita ja vanhempia sekä nuorempia	2	3,1	7	10,6	20	8,2	29	7,7

¹ 5-vuotiaalla tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien ikärakenne erosi toisistaan sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa (taulukko 14). Toisin sanoen esiopetuskokeiluun osallistuminen on voinut muuttaa viisivuotiaiden lasten sosiaalista oppimisympäristöä siitä, mitä se olisi ollut ilman kokeilua tavallisessa varhaiskasvatuksessa. Toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien sisällä havaitut kokeilu- ja verrokkiryhmien väliset erot olivat samansuuntaisia. Kokeiluryhmille olivat verrokkiryhmiä tyypillisempiä pelkästään viisivuotiaista koostuvat ryhmät sekä viisivuotiaista ja vanhemmista lapsista

koostuvat lapsiryhmät. Sen sijaan verrokkiryhmille olivat kokeiluryhmiä tyypillisempiä ryhmät, jotka koostuivat viisivuotiaista ja sitä nuoremmista lapsista. Lisäksi toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa verrokkiryhmille olivat myös tyypillisempiä viisivuotiaista ja heitä nuoremmista sekä vanhemmista lapsista koostuvat ryhmät.

Taulukko 14. Lapsiryhmien ikärakenne kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 870)

Lapsiryhmän ikärakenne	Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 87)		Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 97)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 408)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 278)		Kaikki lapsiryhmät (N= 870)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Vain 5-vuotiaita ¹	20	23,0	43	44,3	28	6,9	81	29,1	172	19,8
5-vuotiaita ja nuorempia	53	60,9	25	25,8	264	64,7	114	41,0	456	52,4
5-vuotiaita ja vanhempia	7	8,0	24	24,7	61	15,0	59	21,2	151	17,4
5-vuotiaita ja vanhempia sekä nuorempia	7	8,0	5	5,2	55	13,5	24	8,6	91	10,5

¹ 5-vuotiaalla tarkoitetaan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välisiä ikärakenne-eroja voi osaltaan selittää kunnissa kokeilun mahdollistamiseksi tehdyt lapsiryhmien järjestämistä ja lasten siirtoja koskevat toimenpiteet (taulukko 15). Enemmistössä toimipaikkamäärältään pienistä ja suurista kokeilukunnista oli tehty vähintään yksi tällainen lapsia tai lapsiryhmää koskeva toimenpide. Useimmin alle viisivuotiaiden lasten ryhmiä oli järjestetty uudelleen esimerkiksi sijoittamalla lapsia toisiin ryhmiin kokeilun vuoksi. Lisäksi 21 prosentissa toimipaikkamäärältään pieniä ja vajaassa 8 prosentissa suuria kuntia oli lapsia siirretty kokeilun mahdollistamiseksi päiväkodista toiseen. Muut lapsiryhmiä koskevat toimenpiteet, kuten alle viisivuotiaiden ja kuusivuotiaiden lasten ryhmien sijoittaminen uudelleen yksiköiden välillä, olivat tätä harvinaisempia sekä pienissä kokeilukunnissa että suurissa kunnissa. Lisäksi muutamissa avoimissa muu-vastauksissa mainittiin, että vuorohoidon ja viisi- ja kuusivuotiaiden ryhmien kokoonpanoja oli järjestetty uudelleen.

Taulukko 15. Kunnissa tehdyt lapsiryhmiä koskevat toimenpiteet kaksivuotisen esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi, kuntakysely (N = 86)

Mitä seuraavista toimenpiteistä kunnassa tehtiin kaksivuotisen esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi? (lapsiryhmiä koskevat toimenpiteet)	Pienet kokeilukunnat (n = 33)		Suuret kunnat (n = 53)		Yhteensä (N = 86)	
	n	%	n	%	n	%
Alle viisivuotiaiden lasten ryhmiä järjestettiin uudelleen (esimerkiksi lapsia sijoitettiin uudelleen toisiin ryhmiin kokeilun vuoksi)	18	54,5	29	54,7	47	54,7
Lapsia siirrettiin päiväkodista toiseen	7	21,2	4	7,5	11	12,8
Alle viisivuotiaiden lasten ryhmiä sijoitettiin uudelleen yksiköiden välillä	1	3,0	1	1,9	2	2,3
Kuusivuotiaiden lasten esiopetuksen ryhmiä sijoitettiin uudelleen yksiköiden välillä	2	6,1	2	3,8	4	4,7
Yhteensä kunnat, jotka tehneet vähintään yhden lapsiryhmiä koskevan toimenpiteen kokeilun mahdollistamiseksi	20	60,6	31	58,5	51	59,3

2.1.4 Huoltajien yhteydenotot esiopetuskokeiluun liittyen

Varhaiskasvatusjohtajilta tiedusteltiin, kuinka paljon lasten huoltajilta oli tullut erilaisia yhteydenottoja liittyen kaksivuotiseen esiopetuksen kokeiluun. Lasten huoltajat olivat olleet yhteydessä kuntiin useammin koskien kokeiluryhmiä kuin verrokkiryhmiä. Seuraavaksi tarkastellaan erilaisia yhteydenoton syitä erikseen koskien kokeilua ja verrokkiryhmiä (taulukko 16). Kokeilua koskevissa yhteydenoton syissä ovat mukana toimipaikkamäärältään suuret kunnat sekä pienet kokeilukunnat (N = 86). Verrokkiryhmiä koskevissa yhteydenoton syissä tarkastelussa ovat mukana toimipaikkamäärältään suuret kunnat sekä pienet verrokkikunnat (N = 87).

Useimmin yhteydenotot toimipaikkamäärältään suurissa ja pienissä kokeilukunnissa olivat liittyneet siihen, että vanhemmat toivoivat lapsensa osallistuvan kokeiluryhmään tai vanhemmat halusivat lisätietoa kaksivuotisesta esiopetuskokeilusta. Sen sijaan harvimmoin yhteydenottojen syynä oli se, etteivät vanhemmat olleet halunneet lapsensa osallistuvan kokeiluryhmään. Peräti viidenneksessä toimipaikkamäärältään suuria kuntia ja pieniä kokeilukuntia ei ollut tullut lainkaan tällaisia yhteydenottoja. Toimipaikkamäärältään suuret kunnat ja pienet kokeilukunnat eivät eronneet toisistaan sen osalta, kuinka paljon niille oli tullut huoltajilta erilaisia yhteydenottoja kokeiluun liittyen.

Taulukko 16. Huoltajien yhteydenotot kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun liittyen, kuntakysely (N = 119)

Kuinka paljon seuraavia yhteydenottoja tuli huoltajilta kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyen?	Ei lainkaan yhteydenottoja		Vain vähän yhteydenottoja		Jonkin verran yhteydenottoja		Runsaasti yhteydenottoja	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Suuret kunnat & pienet kokeilukunnat (n = 83–86)								
Vanhemmat toivoivat lapsen osallistuvan kokeiluryhmään	3	3,6	23	27,7	43	51,8	14	16,9
Vanhemmat eivät halunneet lapsen osallistuvan kokeiluryhmään	18	20,9	53	61,6	15	17,4	0	0
Vanhemmat halusivat lisätietoa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta	4	4,7	17	19,8	30	34,9	18	20,9
Suuret kunnat & pienet verrokkikunnat (n = 85–87)								
Vanhemmat toivoivat lapsen osallistuvan verrokkiryhmään	75	87,2	10	11,5	1	1,2	0	0
Vanhemmat eivät halunneet lapsen osallistuvan verrokkiryhmää	59	69,4	23	27,1	3	3,5	0	0
Vanhemmat halusivat lisätietoa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun verrokkiryhmistä	19	21,8	45	51,7	22	25,3	1	1,1

Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa ja pienissä verrokkikunnissa huoltajien yhteydenotot olivat useimmiten liittyneet siihen, että vanhemmat halusivat lisätietoa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun verrokkiryhmistä (taulukko 16). Tällaisia yhteydenottoja oli tullut noin 79 prosentissa toimipaikkamäärältään pienistä verrokkikunnista ja suurista kunnista. Sen sijaan harvimminkin vanhemmat olivat olleet yhteydessä sen vuoksi, että he olisivat toivoneet lapsensa osallistuvan verrokkiryhmään tai eivät olisi halunneet lapsensa osallistuvan verrokkiryhmään. Toimipaikkamäärältään suurille kunnille (40,4 %) olivat pieniä verrokkikuntia (15,2 %) tyypillisempiä yhteydenotot liittyen siihen, etteivät vanhemmat halunneet lapsensa osallistuvan kokeilun verrokkiryhmään.

Varhaiskasvatusjohtajilta kysyttiin, oliko kunnassa tehty erilaisia toimenpiteitä vanhempien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvien toiveiden vuoksi. Reilussa neljänneksessä (27,1 %) toimipaikkamäärältään suurista kunnista ja pienistä kokeilukunnista oli siirretty vanhempien toiveesta lapsi tai lapsia kokeiluryhmästä pois.

Hieman tätä harvemmassa kunnassa (21,2 %) lapsi tai lapsia oli siirretty kokeiluryhmään vanhempien toiveesta. Verrokkiryhmiä koskevat vastaavat lasten siirtämiset olivat harvinaisempia. Yhdessäkin suuressa kunnassa tai pienessä verrokkikunnassa ei ollut siirretty lapsia pois verrokkiryhmästä vanhemman toiveesta, ja vain kahdeksassa kunnassa (9,3 %) lapsi tai lapsia oli siirretty vanhempien toiveesta verrokkiryhmään.

Opettajilta kysyttiin, miten vanhemmat olivat suhtautuneet lapsen osallistumiseen esiopetuskokeilun kokeilu- tai verrokkiryhmään. Pääsääntöisesti opettajat arvioivat vanhempien suhtautuneen myönteisesti lasten osallistumiseen esiopetuskokeiluryhmään sekä verrokkiryhmään. Vain yksittäiset opettajat arvioivat vanhempien suhtautuneen kielteisesti lapsensa osallistumiseen.

2.1.5 Viisivuotiaiden esiopetuksen ajoittaminen

Kokeilukuntien varhaiskasvatusjohtajilta tiedusteltiin, millaisia linjauksia kunnassa oli tehty viisivuotiaiden lasten esiopetuksen ajoittamisesta päivän aikana. Tarjolla oli neljä vastausvaihtoehtoa, joista vastaaja pystyi valitsemaan useamman. Varhaiskasvatusjohtajista lähes kaikki (94,2 %) vastasivat, että esiopetuskokeilua toteutettiin ennalta määritellyllä aamupäiväajoituksella. Noin 12 prosenttia varhaiskasvatusjohtajista raportoi, että kunnassa esiopetuskokeilua toteutettiin varhaiskasvatuspäivän aikana joustavasti. Vastaajista seitsemän prosenttia raportoi esiopetuskokeilua toteutettavan ennalta määritellyllä iltapäiväajoituksella. Kahdessa kunnassa ei ollut tehty kuntatason linjausta kokeiluesiopetuksen ajoittamisesta päivätasolla, vaikka niissä ilmoitettiin kokeilua toteutettavan ennalta määritellyllä aamupäiväajoituksella.

Myös opettajien vastausten perusteella esiopetuskokeilua toteutettiin tyypillisimmin (85,1 %) ennalta määritellyllä aamupäiväajoituksella. Noin joka seitsemäs (14,9 %) opettaja kertoi, että esiopetuskokeilua toteutettiin varhaiskasvatuspäivän aikana joustavasti. Opettajakyselyyn vastanneista kukaan ei ilmoittanut, että esiopetuskokeilua olisi toteutettu ennalta määritellyllä iltapäiväajoituksella.

Varhaiskasvatusjohtajilta kysyttiin myös, miten viisivuotiaiden lasten esiopetus oli kunnassa järjestetty (esim. koko- ja puolipäiväryhmissä). Vastaaja pystyi valitsemaan useamman vastausvaihtoehdon. Kaikki varhaiskasvatusjohtajat vastasivat, että esiopetuskokeilua järjestettiin kokopäiväisten varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmien yhteydessä. Kahdessa kunnassa esiopetuskokeilua järjestettiin lisäksi niin kutsutuissa puolipäiväryhmissä. Hieman yli viidenneksessä kunnista esiopetuskokeilua järjestettiin myös laajennetun aukiolon tai vuorohoidon yhteydessä.

Opettajien vastausten perusteella enemmistö (94,4 %) kokeiluryhmistä oli auki tyypillisinä aukioloaikoina arkipäivinä (noin klo 6–18 välillä, korkeintaan 12 h

päivässä). Vain pieni osa vastanneiden opettajien kokeiluryhmistä oli auki epätyypillisinä aukioloaikoina, kuten pidennettyjen aukioloaikojen mukaisesti arkena (2,9 %) tai ympärivuorokautisesti ja myös viikonloppuisin (1,9 %). Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa olivat kokeiluryhmille verrokkiryhmiä tyypillisempiä niin sanotut tyypilliset aukioloajat (taulukko 17). Toisin sanoen verrokkiryhmät olivat kokeiluryhmiä useammin vuorohoidon tai pidennettyjen aukioloaikojen ryhmiä.

Taulukko 17. Lapsiryhmien aukioloajat, kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 876)

Lapsiryhmän aukioloajat	Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 88)		Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 408)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 278)		Kaikki ryhmät (N = 876)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tyypilliset aukioloajat (n. klo 6–18)	68	77,3	90	91,8	368	90,2	265	95,3	791	90,7
Epätyypilliset aukioloajat (pidennetyt aukioloajat, ympärivuorokautisesti auki)	20	22,7	8	8,2	40	9,8	13	4,7	81	9,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Viisivuotiaiden esiopetuskokeilun ajoitus viikotasolla noudatti pitkälle yksivuotisen esiopetuksen kaavaa. Opettajien vastausten perusteella suurimmassa osassa (97,3 %) kokeiluryhmiä esiopetuskokeilua järjestettiin neljä tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa ja vain kymmenessä (2,7 %) lapsiryhmässä esiopetuskokeilua järjestettiin viisi tuntia päivässä neljänä päivänä viikossa.

2.1.6 Lasten osallistuminen esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen

Kokeiluryhmien opettajia pyydettiin raportoimaan, kuinka moni ryhmän viisivuotiaista lapsista osallistui pelkästään esiopetuskokeiluun 20 tuntia viikossa tai esiopetuskokeiluun sekä sitä täydentävään varhaiskasvatukseen kello 6–18 välillä tai esiopetuskokeiluun sekä sitä täydentävään varhaiskasvatukseen myös iltaisin, öisin tai

viikonloppuisin. Verrokkiryhmien opettajia pyydettiin kirjaamaan samat tiedot ryhmän viisivuotiaiden osallistumisesta varhaiskasvatukseen.¹⁷

Noin puolessa (52,4 %) kokeiluryhmistä oli viisivuotiaita, jotka osallistuivat pelkästään esiopetuskokeiluun (20 tuntia viikossa). Lähes kaikissa (98,9 %) kokeiluryhmissä vähintään yksi viisivuotiaista osallistui esiopetuskokeilun lisäksi sitä täydentävään varhaiskasvatukseen klo 6–18 välillä. Pienessä osassa (11 %) kokeiluryhmiä oli viisivuotiaita, jotka osallistuivat esiopetuskokeilun lisäksi sitä täydentävään varhaiskasvatukseen myös iltaisin, öisin tai viikonloppuisin.

Ainoastaan esiopetuskokeiluun osallistuvien eli niin sanottujen puolipäiväisten viisivuotiaiden lukumäärä kokeiluryhmässä vaihteli 0–18 välillä. Keskimäärin kokeiluryhmissä oli yksi lapsi (*ka.* = 1,2 lasta, *kh* = 1,8), joka osallistui pelkästään esiopetuskokeiluun. Vain harvassa kokeiluryhmässä (5,1 %) oli enemmän kuin neljä ainoastaan esiopetuskokeiluun osallistuvaa viisivuotiasta. Esiopetukseen ja sitä täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvien viisivuotiaiden määrä vaihteli kokeiluryhmissä 0–22 välillä. Keskimäärin kokeiluryhmissä oli noin yksitoista (*ka.* = 10,6 lasta, *kh* = 5,2) tällaista lasta. Lähes viidenneksessä (19,8 %) kokeiluryhmistä oli yli 15 viisivuotiasta, jotka osallistuivat esiopetuskokeilun lisäksi sitä täydentävään varhaiskasvatukseen.

Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeiluryhmille oli tyypillisempää, että vähintään yksi viisivuotias osallistui vain 20 tuntia viikossa esiopetuskokeiluun kuin verrokkiryhmissä korkeintaan 20 tuntia viikossa varhaiskasvatukseen (taulukko 18). Tätä voi selittää esimerkiksi se, että esiopetuskokeiluun osallistuminen on perheille maksutonta, mutta yleensä varhaiskasvatus ei. Tämän vuoksi kokeilu on voinut mahdollisesti houkutella perheitä hyödyntämään esiopetusta eli varhaiskasvatuspalveluita osa-aikaisesti, vaikka perheet eivät muutoin olisi käyttäneet osa-aikaisia varhaiskasvatuspalveluja viisivuotiiaan lapsen kohdalla. Tämän raportin kyselyaineistot eivät kuitenkaan anna tietoa siitä, ovatko nämä ainoastaan kokeiluesiopetukseen osallistuvat lapset osallistuneet varhaiskasvatukseen ennen kokeilua vai olleet kotihoidossa tai muussa informaalisissa päivähoidossa.

---

¹⁷ Lasten osallistuminen raportoidaan lukumäärien perusteella, eikä osuuksina ryhmän viisivuotiaiden kokonaismäärästä. Tämä johtuu mahdollisista vastausvirheistä koskien viisivuotiaiden lasten määrää ryhmässä: osa vastaajista ei ole ilmoittanut kaikkien vuonna 2016 syntyneiden lasten osallistumistietoja sitä koskeviin kysymyksiin ja osa vastaajista on puolestaan ilmoittanut useamman lapsen osallistumistietoja kuin ryhmässä on ilmoitettu olevan vuonna 2016 syntyneitä lapsia.

Taulukko 18. Korkeintaan 20 tuntia viikossa esiopetuskokeiluun tai varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset kokeilu- ja verrokkiryhmissä erikseen toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 876)

Ryhmän lapset, jotka osallistuvat esiopetuskokeiluun/varhaiskasvatukseen 20 tuntia viikossa	Pienten kuntien verrokki-ryhmät (n = 88)				Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 96)				Suurten kuntien verrokki-ryhmät (n = 405)				Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 278)				Kaikki ryhmät (N= 876)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ei yksikään	48	54,5	26	27,1	298	73,6	153	55,0	532	60,7								
Vähintään 1	40	45,5	70	72,9	107	26,4	125	45,0	344	39,3								

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Suurimmassa osassa (94,4 %) kokeiluryhmiä lähes kaikki tai kaikki viisivuotiaat (90–100 % lapsiryhmän viisivuotiaista) osallistuivat säännöllisesti esiopetukseen. Noin viisiprosenttia (4,9 %) opettajista vastasi, että 50–89 % ryhmän viisivuotiaista osallistui säännöllisesti esiopetukseen. Vain muutama opettaja (0,8 %) kertoi korkeintaan neljänneksen ryhmänsä viisivuotiaista osallistuvan säännöllisesti esiopetukseen.

Opettajilta tiedusteltiin, oliko ryhmässä kokeiluun kuulumattomia viisivuotiaita lapsia. Hieman alle puolessa (46,3 %) kokeiluryhmistä oli myös kokeiluun kuulumattomia viisivuotiaita lapsia. Helsinki-Uusimaan (57,3 %) suuralueen lapsiryhmissä oli Etelä-Suomen (36,3 %) ja Länsi-Suomen (36,5 %) suuralueiden lapsiryhmiä useammin kokeiluun kuulumattomia viisivuotiaita. Enemmistössä kokeiluryhmistä (83,3 %) kokeiluun kuulumattomat viisivuotiaat osallistuivat kaksivuotisen esiopetuksen toimintaan koko ajan. Pienessä osassa (14,4 %) kokeiluryhmistä kokeiluun kuulumattomat viisivuotiaat osallistuivat osittain kaksivuotisen esiopetuksen toimintaan ja vain muutamassa (2,3 %) ei lainkaan.

2.1.7 Muutokset fyysisessä oppimisympäristössä

Varhaiskasvatusjohtajilta kysyttiin, mitä toimenpiteitä kunnassa oli tehty kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun mahdollistamiseksi (taulukko 19). Kaikissa pienissä kokeilukunnissa ja neljää kuntaa lukuun ottamatta kaikissa suurissa kunnissa oli tehty joitain toimenpiteitä kokeilun mahdollistamiseksi. Aiemmin raportoitiin jo toimenpiteistä, jotka liittyivät henkilöstöön ja lapsiryhmään. Henkilöstöä ja lapsiryhmää koskevien muutosten lisäksi monessa kunnassa oli organisoitu päiväkotien tiloja uudelleen. Näin oli tehty 60,6 prosentissa toimipaikkamäärältään pienistä kokeilukunnista ja 39,6 prosentissa suurista kunnista. Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi kolme toimipaikkamäärältään pientä ja kuusi toimipaikkamäärältään suurta kokeilukuntaa raportoi avoimissa vastauksissa muista tehdyistä muutoksista, joita olivat erilaiset

tavat hankkia lisätiloja. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa oli hankittu lisätiloja eri tavoin, kuten järjestämällä viisivuotiaiden esiopetustiloja koulun tiloihin tai vuokraamalla kokonaan uusia tiloja.

Edellä kuvattujen varhaiskasvatusjohtajien raportoimien muutosten lisäksi noin kolmannes kokeiluryhmien opettajista vastasi omassa kyselyssään, että päiväkodissa oli tehty joitain oppimisympäristöä koskevia muutoksia kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun vuoksi (taulukko 19). Useimmin tehty muutos sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa oli lapsiryhmätilan vaihtaminen toiseen, joskin tämä oli yleisempää pienissä kunnissa kuin suurissa. Toiseksi useimmin sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa lapsiryhmän käytössä olevia tiloja oli lisätty ja kolmanneksi useimmin lasten pöytätyöskentelypaikkoja oli lisätty. Vain pieni osa opettajista raportoi, että lapsiryhmän käytössä olevia tiloja olisi vähennetty.

Taulukko 19. Päiväkodissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi, opettajakysely (N = 373)

Päiväkodissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 63–63)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 228–231)		Kaikki kokeiluryhmät (N = 367–373)	
	n	%	n	%	n	%
Lapsiryhmätila vaihdettiin toiseen	35	35,7	65	23,7	100	26,9
Lapsiryhmän käytössä olevia tiloja lisättiin	14	14,6	24	8,8	38	10,3
Lapsiryhmän käytössä olevia tiloja vähennettiin	3	3,1	7	2,6	10	2,7
Lisättiin lasten pöytätyöskentelypaikkoja	15	15,6	25	9,2	40	10,9
Yhteensä lapsiryhmät, joiden päiväkodissa tehty vähintään yksi muutos	43	43,9	84	30,5	127	34,0

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Päiväkodeissa tehdyt muutokset vaihtelivat kunnan väkiluvun perusteella (taulukko 20). Väkiluvultaan pienten kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa oli keskikokoisten kuntien kokeiluryhmien päiväkoteja useammin tehty vähintään yksi kyselyssä tiedustelluista muutoksista. Tehtyjen muutosten osalta väkiluvultaan erikokoisten kuntien kokeiluryhmät erosivat siten, että väkiluvultaan pienissä kunnissa oli vaihdettu keskikokoisia kuntia useammin lapsiryhmätiloja toiseen sekä lisätty väkiluvultaan suuria kuntia useammin lapsiryhmän käytössä olevia tiloja ja lasten pöytätyöskentelypaikkoja.

Taulukko 20. Kokeiluryhmien päiväkodeissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi kunnan väkiluvun mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 372)

Päiväkodissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi	Kunnan väkiluku						Kaikki kokeiluryhmät (N = 367-372)	
	Alle 20 000 (n = 123-125)		20 000-50 000 (n = 57-58)		Yli 50 000 (n = 186-189)		n	%
	n	%	n	%	n	%		
Lapsiryhmätila vaihdettiin toiseen	50	40,0	7	12,1	43	22,8	100	26,9
Lapsiryhmätilan käytössä olevia tiloja lisättiin	20	16,3	5	8,6	13	6,9	38	10,3
Lapsiryhmän käytössä olevia tiloja vähennettiin	3	2,4	1	1,7	6	3,2	10	2,7
Lisättiin lasten pöytätyöskentelypaikkoja	24	19,5	5	8,8	11	5,9	40	10,9
Yhteensä lapsiryhmät, joiden päiväkodissa tehty vähintään yksi muutos	60	48,0	11	19,0	56	29,5	127	34,0

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kuntien väkiluvun lisäksi myös kuntaryhmitys oli yhteydessä päiväkodeissa tehtyihin muutoksiin (taulukko 21). Maaseutumaisten ja taajaan asuttujen kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa oli kaupunkimaisten kuntien kokeiluryhmien päiväkodeja tyypillisempää, että niissä oli tehty vähintään yksi muutos. Maaseutumaisten ja taajaan asuttujen kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa oli kaupunkimaisten kuntien kokeiluryhmien päiväkodeja useammin vaihdettu lapsiryhmätiloja toisiin, lisätty lapsiryhmän käytössä olevia tiloja sekä lisätty lasten pöytätyöskentelypaikkoja.

Taulukko 21. Kokeiluryhmien päiväkodeissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi kuntaryhmittäin, opettajakysely (N = 372)

Päiväkodissa tehdyt muutokset esiopetuskokeilun vuoksi	Kuntaryhmitys						Kaikki kokeiluryhmät (N = 367-372)	
	Maaseutu- maiset (n = 65)		Taajaan asutut (n = 63-65)		Kaupunki- maiset (n = 239- 242)			
	n	%	n	%	n	%	n	%
Lapsiryhmätila vaihdettiin toiseen	25	38,5	24	36,9	51	21,1	100	26,9
Lapsiryhmätilan käytössä olevia tiloja lisättiin	11	16,9	11	17,5	16	6,6	38	10,3
Lapsiryhmän käytössä olevia tiloja vähennettiin	1	1,5	2	3,2	7	2,9	10	2,7
Lisättiin lasten pöytätyöskentelypaikkoja	13	20,0	12	19,0	15	6,3	40	10,9
Yhteensä lapsiryhmät, joiden päiväkodissa tehty vähintään yksi muutos	31	47,7	30	46,2	66	27,2	127	34,0

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Erilaisten tilamuutosten lisäksi enemmistö opettajista raportoi, että heidän päiväkodissaan oli tehty joitain hankintoja esiopetuskokeilun vuoksi (taulukko 22). Erilaisia hankintoja oli tehty lähes yhtä usein sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien päiväkodeissa. Yleisimpiä hankintoja päiväkodeissa olivat uudet oppimisyvälineet, kuten kynät, eskarikansiot tai tehtävävihot, joita kertoi hankitun yli puolet opettajista. Toiseksi useimmin päiväkodeissa oli hankittu uusia leluja ja leikkivälineitä ja kolmanneksi useimmin uutta pedagogista materiaalia lapsille. Harvimminkin päiväkoteihin oli hankittu uutta kirjallista pedagogista materiaalia henkilöstölle. Pienissä kunnissa kirjallista materiaalia oli hankittu kuitenkin reilussa neljänneksessä lapsiryhmistä ja suurissa kunnissa noin viidenneksessä.

Taulukko 22. Kokeiluryhmien päiväkodeissa tehdyt hankinnat esiopetuskokeilun vuoksi toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 373)

Päiväkodissa tehdyt hankinnat esiopetuskokeilun vuoksi	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 96–98)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 273–276)		Kaikki kokeiluryhmät (N = 370–373)	
	n	%	n	%	n	%
Uusia oppimisvälineitä (esim. kyniä, eskarikansioita, tehtävähkoja)	62	63,9	151	54,9	213	57,3
Uusia leluja tai leikkivälineitä	38	39,6	117	42,4	155	41,7
Uutta pedagogista materiaalia lapsille	38	39,2	96	35,0	134	36,1
Digivälineitä lapsille (esim. tabletteja)	39	40,2	83	30,2	122	32,8
Digivälineitä aikuisille (esim. tietokoneita, tabletteja tai älytaulu)	33	33,7	66	24,0	99	26,5
Uutta kirjallista pedagogista materiaalia henkilöstölle	27	27,8	58	21,2	85	23,0
Yhteensä opettajat, joiden päiväkodissa tehty jokin hankinta kokeilun vuoksi	84	85,7	216	77,7	300	79,8

Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi 19 opettajaa kertoi avoimessa vastauksessa muista päiväkodissa tehdyistä hankinnoista. Tällaisia olivat esimerkiksi uudet huonekalut ja sermit. Lisäksi kerrottiin, että hankintoja oli tehty muun kuin esiopetuskokeilun vuoksi (esimerkiksi vuosittaiset hankinnat tai jonkin muun hankkeen kautta). Lisäksi muutama opettaja ilmaisi, ettei ollut ollut tietoinen, että kokeilun vuoksi olisi voinut tehdä hankintoja tai ettei tiennyt, oliko hankintoja tehty, koska oli aloittanut tehtävässään vasta syksyn aloituksen jälkeen.

Se, oliko päiväkodissa tehty joitain hankintoja esiopetuskokeilun vuoksi, ei eronnut toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien välillä. Sen sijaan eroja havaittiin kunnan väkiluvun (ks. Liitetaulukko 2), alueellisen sijainnin (ks. Liitetaulukko 3) ja kielisuhteen perusteella koko aineiston tasolla digivälineiden hankkimisen osalta. Väkiluvultaan pienten kuntien kokeiluryhmien opettajat raportoivat (41,6 %) keskikokoisten kuntien opettajia (17,5 %) useammin, että heidän päiväkodissaan oli hankittu esiopetuskokeilun vuoksi digivälineitä lapsille (ks. Liitetaulukko 2). Lisäksi Etelä-Suomen suuralueen kokeiluryhmien opettajat (44,6 %) kertoivat Helsinki-Uusimaan kokeiluryhmien opettajia (23,5 %) useammin, että heidän

päiväkodissaan oli esiopetuskokeilun vuoksi hankittu digivälineitä lapsille (ks. Liitetaulukko 3). Helsinki-Uusimaan suuralueen kokeiluryhmien opettajat (35,3 %) raportoivat myös Pohjois- ja Itä-Suomen lapsiryhmiä (13,5 %) useammin, että päiväkodissa oli hankittu kokeilun vuoksi digivälineitä päiväkodin aikuisille. Lisäksi kaksikielisten kuntien kokeiluryhmien opettajat (38,8 %) raportoivat yksikielisten kuntien (21,0 %) opettajia useammin, että päiväkodissa oli kokeilun vuoksi hankittu digivälineitä aikuisille.

Vaikka monissa lapsiryhmissä oli hankittu kokeilun vuoksi uusia oppimisvälineitä, kuten kyniä, eskarikansioita ja tehtävävihkoja, suurin osa sekä toimipaikkamäärältään pienten kuntien (91,8 %) että suurten kuntien (96 %) lapsiryhmien opettajista raportoi, ettei viisivuotiailla ollut käytössään mitään julkaistua esiopetuksen tehtävävihkoa tai muuta valmista materiaalia kuten Seikkailujen eskaria tai Apilatie esiopetusta. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet sen osalta, oliko niissä käytössä jokin esiopetuksen tehtävävihko tai muu valmis materiaali. Toisin sanoen viisivuotiaiden esiopetuksessa ei yleisesti ottaen käytetty valmiita esiopetusmateriaaleja.

Suurimmassa osassa sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien lapsiryhmiä oli lapsiryhmätiloissa esillä kirjainmalleja tai -tauluja ja numeromalleja tai -tauluja (pienet kunnat 90,4 %; suuret kunnat 91,1 %). Sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä useammin esillä kirjainmalleja sekä suurten kuntien kokeiluryhmissä myös numeromalleja tai -tauluja (taulukko 23).

Taulukko 23. Kirjain- ja numeromallien esillä oleminen kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 868)

Lapsiryhmässä on esillä...	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 98)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 88)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 276 /277)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 404 /405)		Yhteensä (N= 866 / 868)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kirjainmalleja tai -tauluja	93	94,9	75	85,2	260	94,2	355	87,9	783	90,4
Numeromalleja tai -tauluja	93	94,9	77	87,5	262	94,6	359	88,6	791	91,1

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, p <,05. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien eroja kirjain- ja numeromallien esillä olossa voivat osin selittää ryhmästatuksen lisäksi ryhmien ikäjakauma. Kirjain- ja numeromalleja oli useammin esillä ryhmissä, joissa oli viisi- ja kuusivuotiaita lapsia (taulukko 24). Tämä

ryhmän ikärakenne oli myös tyypillisempi kokeiluryhmille. Sen sijaan verrokkiryhmille tyypillisissä ryhmissä, joissa oli viisivuotiaita ja nuorempia lapsia, oli kirjain- ja numeromalleja muita harvemmin esillä. Lisäksi numeromalleja oli useammin esillä ryhmissä, joissa oli viisivuotiaiden lisäksi nuorempia ja vanhempia lapsia.

Taulukko 24. Lapsiryhmässä on esillä kirjain- ja numeromalleja tai -tauluja lapsiryhmän ikäjakauman mukaan luokiteltuna, opettajakysely (N = 864)

Lapsiryhmässä on esillä...	Lapsiryhmän ikäjakauma									
	Vain 5-vuotiaita (n = 171)		5-vuotiaita ja nuorempia (n = 454)		5-vuotiaita ja vanhempia (n = 151)		5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia (n = 90)		Kaikki ryhmät (N = 864)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kirjainmalleja tai -tauluja	160	93,6	388	85,8	150	99,3	84	93,3	782	90,5
Numeromalleja tai -tauluja	160	93,6	398	87,7	144	95,4	88	97,8	790	91,2

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kuitenkaan lapsiryhmän ikäjakauma ei täysin selittänyt kokeilu- ja verrokkiryhmien välisiä eroja, sillä kokeilu- ja verrokkiryhmien väliset erot säilyivät silloin, kun tarkasteltiin ainoastaan niitä ryhmiä, joissa oli viisivuotiaita ja nuorempia lapsia. Sen sijaan vain viisivuotiaiden sekä viisi- ja kuusivuotiaiden lasten ryhmiä tarkastellessa kokeilu- ja verrokkiryhmien väliset eroja ei havaittu.

2.2 Viisivuotiaiden esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminta

2.2.1 Esiopetustoiminnan järjestäminen lapsiryhmissä

Opettajakyselyssä tiedusteltiin, miten viisivuotiaiden lasten esiopetus oli toteutettu ryhmissä, joissa oli kokeiluun osallistuvien viisivuotiaiden lisäksi myös muita lapsia. Vastaukset osoittivat, että järjestämisen tavat olivat moninaisia ja vaihtelivat joustavasti myös ryhmien sisällä. Reilussa neljäsosassa (28,1 %) kokeiluryhmistä viisivuotiaat toimivat omana pienryhmänään esiopetusajan. Toinen neljännes (25,3 %) opettajista raportoi, että viisivuotiaiden esiopetus toteutettiin varhaiskasvatustoiminnan lomassa. Kuudennes (16,5 %) kokeiluryhmistä järjesti viisivuotiaille omia pienryhmätuokioita erillään muun ikäisistä lapsista, ja noin kymmenesosa (11,2 %) ryhmiä viisivuotiaat toimivat kuusivuotiaiden kanssa esiopetusajan. Viidennes (18,9 %) opettajista ei löytänyt valmiista vastausvaihtoehdoista sopivaa vaihtoehtoa, sillä

heidän ryhmiensä viisivuotiaiden esiopetuksen toteutustavoissa yhdistyi useampia annetuista vaihtoehtoista. Muu-vastauksissa opettajat kuvasivatkin pääsääntöisesti viisivuotiaiden esiopetuskokeilutoimintaa järjestettävän joustavasti erilaisin ryhmä-ratkaisuin: esimerkiksi joinakin päivinä viisivuotiaat toimivat omassa pienryhmäsään, joinakin päivinä heille järjestettiin pienryhmätuokioita ja joinakin päivinä he toimivat yhdessä tai sekaryhminä lapsiryhmän muiden lasten kanssa. Vaihtelua eri-laisten ryhmien muodostamisessa oli sekä päivien välillä että päivien sisällä. Seuraavissa aineistolainauksissa on esimerkkejä joustavista tavoista järjestää viisivuotiaiden esiopetusta:

Kuusi- ja viisivuotiaat lapset toimivat yhdessä isossa ryhmässä ja toimintaa eriytetään päivittäin sekä toimitaan pienryhmissä (sekaryhmiä ja ikäryhmiä).

Osan viikosta pienryhmätuokioita erillään muun ikäisistä lapsista ja osan viikosta toteutetaan koko ryhmä yhdessä.

Joustava ryhmäjako, välillä omana ryhmänä välillä kuusivuotiaiden kanssa, taitojen ja tarpeiden mukaan rakennetuissa ryhmissä.

Viisivuotiaat ovat osittain mukana vuotta vanhempien kanssa samassa toiminnassa. Mutta heillä on myös omaa toimintaa, sekä päiväkodissa toisen ryhmän kanssa, jossa kaikki 20 ovat samassa esiopetuskokeilussa.

Viisivuotiaiden esiopetus toteutetaan varhaiskasvatustoiminnan lomassa, kerran viikossa viisivuotiaille järjestetään eskarituokio erillään muusta ryhmästä (varattu eskaritehtäville). Muutoin toimimme sekapienryhmissä.

Vastauksissa toistui maininta siitä, että viisivuotiaat lapset toimivat osan ajasta omana ryhmänään ja osan kuusivuotiaiden lasten kanssa yhdessä. Lisäksi muutamassa vastauksessa tuotiin myös esille, että ryhmän nelivuotiaat lapset osallistuivat viisivuotiaiden esiopetukseen.

Kokeiluryhmien opettajilta tiedusteltiin erikseen, toteutettiinko viisi- ja kuusivuotiaiden esiopetus yhdessä, jos päiväkodissa oli kuusivuotiaiden lasten esiopetusryhmä tai -ryhmiä. Hieman yli puolessa (55,4 %) kokeiluryhmiä viisi- ja kuusivuotiaiden lasten esiopetus toteutettiin toisistaan erillään. Viidesosassa (21,6 %) kokeiluryhmistä viisi- ja kuusivuotiaiden esiopetus toteutettiin silloin tällöin yhdessä. Noin seitsemäsosassa (14,3 %) kokeiluryhmiä esiopetus toteutettiin säännönmukaisesti yhdistämällä viisi- ja kuusivuotiaiden esiopetus samaksi ryhmäksi. Lisäksi 8,6 prosentissa kokeiluryhmistä toimi päiväkodissa, jossa ei ollut esiopetukseen osallistuvia kuusivuotiaita lapsia lainkaan.

2.2.2 Eri toimintoihin varattu aika

Nykyään esiopetus ja varhaiskasvatus perustuvat kokopäiväpedagogiikan ajatukseen, jossa kaikki toiminta sisältää pedagogiikkaa. Kokopäiväpedagogiikan vastakohtana voidaan pitää niin sanottua tuokiokeskeisyyttä, eli sitä, että pedagoginen toiminta keskittyy erikseen pidettäviin ohjattuihin tuokioihin. Opettajakyselyssä tarkasteltiin, kuinka paljon ryhmässä oli keskimäärin varattu aikaa erilaisille toiminnan osa-alueille päivän (klo 8–16) aikana (taulukko 24; kuvio 2). Opettajia pyydettiin ilmoittamaan eri toiminnoille varattu keskimääräinen aika minuutteina.

Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa eniten aikaa päivästä oli varattu rutiineihin (*ka.* = 163,5 min, *kh* = 67,6 min). Toiseksi eniten aikaa oli varattu vapaaseen leikkiin tai toimintaan, jonka lähtökohtana olivat lasten aloitteet ja lasten omatoiminen leikkien rakentaminen (*ka.* = 145,1 min, *kh* = 67,7 min). Kolmanneksi eniten aikaa varattiin ohjattuun toimintaan esimerkiksi askarteluun, kynätehtäviin, kielellisiin harjoituksiin tai aamupiiriin (*ka.* = 81,2 min; *kh* = 38,8 min). Vähiten aikaa päivästä varattiin ohjattuun leikkiin eli esimerkiksi leikkiin, jolla oli aikuisen asettama pedagoginen tai kasvatuksellinen tavoite ja aikuinen ohjasi tavoitetta kohti, kuten matemaattisten taitojen harjoittelu kauppaleikin avulla (*ka.* = 47,6 min, *kh* = 32,5 min).

Lapsiryhmän keskimääräinen päivä				
	rutiinit	vapaa leikki	ohjattu toiminta	ohjattu leikki
				
Kokeiluryhmät				
Pienet	143 min	143 min	77 min	46 min
Suuret	152 min	143 min	85 min	48 min
Verrokkiryhmät				
Pienet	176 min	140 min	77 min	41 min
Suuret	174 min	148 min	81 min	49 min

Kuvio 2. Eri toimintoihin lapsiryhmissä varattu aika keskimäärin päivässä, opettajakysely (N = 844)

Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan sen osalta, kuinka paljon niissä varattiin keskimäärin aikaa päivästä rutiineille (taulukko 25; kuvio 2). Kokeiluryhmissä varattiin keskimäärin vähemmän aikaa päivässä rutiineille kuin verrokkiryhmissä. Pienissä kunnissa ero

kokeilu- ja verrokkiryhmien rutiineihin käyttämän ajan osalta oli yli 30 minuuttia, kun taas suurissa kunnissa kyseinen ero oli noin 23 minuuttia.

Taulukko 25. Ryhmissä keskimäärin varattu aika toiminnan eri osa-alueille päivän aikana (klo 8–16) toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmissä, kokeilu- ja verrokkiryhmävertailu, opettajakysely (N = 844)

Toiminnan osa-alueet	Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmät (n = 179) (minuuttia päivässä)				Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät (n = 665) (minuuttia päivässä)			
	vaihteluväli	md	ka.	kh	vaihteluväli	md	ka.	kh
Ohjattu toiminta								
Kaikki ryhmät	0–280	60	76,8	36,9	5–420	70	82,3	39,3
Kokeiluryhmät	20–280	60	76,6	36,8	15–240	75	84,9	37,1
Verrokkiryhmät	0–180	60	77,1	37,2	5–420	60	80,5	40,7
Ohjattu leikki								
Kaikki ryhmät	0–135	40	43,8	25,4	0–300	45	48,7	34,1
Kokeiluryhmät	0–135	45	46,0	28,0	0–180	45	47,9	30,2
Verrokkiryhmät	0–120	30	41,3	22,1	0–300	40	49,2	36,6
Vapaa leikki tai toiminta								
Kaikki ryhmät	0–390	120	141,8	64,4	0–600	120	146,0	68,6
Kokeiluryhmät	0–270	150	143,1	58,6	0–600	120	143,0	75,5
Verrokkiryhmät	0–390	120	140,3	70,8	0–600	120	148,1	65,7
Rutiinit								
Kaikki ryhmät	0–360	150	158,6	62,5	0–900	165	164,8	68,9
Kokeiluryhmät	0–320	150	143,3 ¹	55,1	0–360	150	151,5 ²	57,9
Verrokkiryhmät	30–360	180	176,0 ¹	65,9	0–900	180	174,1 ²	74,3

Huom. Korostetut solut osoittavat tilastollisesti merkitsevät erot kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä pienten ja suurten kuntien sisällä.

¹ t (177) = -3,61, p < ,001, Cohenin d = -0,541

² t (663) = -4,22, p < ,001, Cohenin d = -0,333

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välistä eroa voivat osaltaan selittää erot lapsiryhmien ikäjakaumissa. Kokeiluryhmissä oli useammin vain viisivuotiaita tai viisi- ja kuusivuotiaita lapsia, kun verrokkiryhmille olivat tyypillisempiä viisivuotiaista ja nuoremmista lapsista sekä useammista eri ikäluokista (viisivuotiaista sekä nuoremmista että vanhemmista) koostuvat ryhmät. Erityisesti pienempien lasten kanssa harjoitellaan päivän aikana runsaasti nimenomaan rutiineihin liittyviä taitoja, jotka hoituvat vanhemmilta lapsilta itsenäisemmin ja nopeammin. Muihin toimintoihin varatun ajan osalta

kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan pienissä eivätkä suurissa kunnissa.

Koko aineistoa tarkastellessa havaittiin, että lapsiryhmän ikäjakauma oli myös yhteydessä siihen, kuinka paljon eri osa-alueille oli varattu aikaa päivästä (ks. Liite-
taulukko 4). Toisin sanoen se, miten lapsiryhmät järjestettiin ikänsä puolesta, näytti olevan yhteydessä siihen, miten lasten päivä rakentui. Vapaaseen leikkiin ja rutiineihin varatut ajat erosivat lasten ikäjakauman osalta toisistaan poikkeavissa verrokkiryhmissä. Verrokkiryhmät, joissa oli ainoastaan viisivuotiaita tai viisi- ja kuusivuotiaita lapsia, varasivat keskimäärin enemmän aikaa päivästä vapaaseen leikkiin kuin verrokkiryhmät, joissa oli viisivuotiaiden lisäksi nuorempia lapsia. Ero vanhempien ja nuorempien lasten ryhmien välillä oli keskimäärin noin puolituntia päivässä. Kokeiluryhmät taas erosivat ryhmän ikäjakauman perusteella toisistaan ainoastaan rutiinien osalta. Sekä verrokkiryhmät, että kokeiluryhmät, joissa oli viisivuotiaiden lisäksi nuorempia lapsia, varasivat keskimäärin enemmän aikaa rutiineihin päivässä kuin ryhmät, joissa oli viisi- ja kuusivuotiaita. Ero nuorempien ja vanhempien lasten ryhmien välillä oli sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä noin puoli tuntia.

2.2.3 Lepohetki

Opettajilta kysyttiin, kuuluiko viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan hiljainen satu- tai lepo hetki (esimerkiksi unihuoneessa tai muussa sille varatussa tilassa). Suurimassa osassa sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmiä tällainen lepo hetki kuului viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan (taulukko 26). Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet hiljaisen hetken osalta. Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmät erosivat toisistaan siten, että suurissa kunnissa lepo hetki kuului pieniä kuntia useammin viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan. Näin oli erityisesti kokeiluryhmien välillä, mutta myös tarkasteltaessa kaikkia ryhmiä yhdessä.

Taulukko 26. Hiljaisen satu- tai lepohetken kuuluminen viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan, opettajakysely (N = 864)

Viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan kuuluu hiljainen satu- tai lepohetki	Pienten kuntien lapsiryhmät		Suurten kuntien lapsiryhmät		Kaikki lapsiryhmät (N = 864)	
	n	%	n	%	n	%
Kokeiluryhmät (n = 97 / 276)	88	90,7	270	97,8	358	96,0
Verrokkiryhmät (n = 87 / 404)	83	95,4	391	96,8	474	96,5
Kokeilu- ja verrokkiryhmät (n = 184 / 680)	171	92,9	661	97,2	832	96,3

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2. Tarkastelut on tehty kullekin riville erikseen.

Suurimmassa osassa sekä kokeilu- että verrokkiryhmiä lepohetki oli pakollinen kaikille ryhmän viisivuotiaille lapsille (taulukko 27). Noin 13 prosenttia opettajista kertoi, ettei lepohetki ollut pakollinen, mikäli siitä oli sovittu huoltajien kanssa, ja 3,5 prosenttia opettajista vastasi, ettei lepohetki ollut pakollinen kaikille ryhmän viisivuotiaille. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan lepohetken pakollisuuden suhteen toimipaikkamäärältään pienissä eivätkä suurissa kunnissa. Sen sijaan toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien kokeiluryhmien välillä oli eroja lepohetken pakollisuudessa. Suurten kuntien kokeiluryhmissä lepohetki oli pienten kuntien kokeiluryhmiä useammin pakollinen viisivuotiaille (taulukko 27).

Taulukko 27. Lepo hetken pakollisuus ryhmän kaikille viisivuotiaille lapsille, opettajakysely (N = 827)

Lepo hetki on pakollinen kaikille 5-vuotiaille	Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 88)		Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 83)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 267)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 389)		Yhteensä (N = 827)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Ei	9	10,2	2	2,4	8	3,0	10	2,6	29	3,5
Ei, mikäli sovittu huoltajien kanssa	18	20,5	17	20,5	28	10,5	47	12,1	110	13,3
Kyllä	61	69,3	64	77,1	231	86,5	332	85,3	688	83,2

Huom. Violetilla korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2. Vertailu on tehty toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien kokeiluryhmien välillä.

Viisivuotiaiden lepoetken pakollisuus vaihteli toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä alueellisesti sekä kuntaryhmitykseltään erilaisten kuntien välillä. Helsinki-Uusimaan (91 %) suuralueen toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmissä lepoetki oli Länsi-Suomen (75 %) suurten kuntien lapsiryhmiä useammin pakollinen kaikille viisivuotiaille lapsille. Maaseutumaisissa kunnissa (57,1 %) lepoetki oli kaupunkimaisia (86,7 %) ja taajaan asuttuja (84,7 %) kuntia harvemmin pakollinen lapsiryhmän viisivuotiaille lapsille.

Pakollisen lepoetken vähimmäispituus kaikissa lapsiryhmissä vaihteli 0-100 minuutin välillä (ka. 41,9 min, kh = 14,3 min). Pakollisen lepoetken vähimmäispituiden keskiarvo erosi toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmien välillä: pienten kuntien lapsiryhmissä viisivuotiaiden tuli levätä vähintään keskimäärin 38 minuuttia ja suurissa kunnissa keskimäärin 43 minuuttia (taulukko 28). Ero oli siis noin viisi minuuttia. Sen sijaan kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet toisistaan lepoetken vähimmäispituiden osalta pienten ja suurten kuntien sisällä.

Taulukko 28. Lepoetken vähimmäispituus toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien lapsiryhmien välinen vertailu, opettajakysely (N = 687)

	Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmät n = 125		Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät n = 562		t-arvo	df	p-arvo	Cohenin d
	ka.	kh	ka.	kh				
Lepoetken vähimmäispituus (min)	37,8	14,0	42,9	14,2	-3,6	685	< ,001	-,356

Lapsiryhmissä käytössä oleva lepoetken vähimmäispituus vaihteli myös erilaisten ja eripuolilla Suomea sijaitsevien toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien välillä. Ensinnäkin väkiluvultaan suurten kuntien lapsiryhmissä lepoetki oli keskimäärin kuusi minuuttia pidempi kuin väkiluvultaan pienten kuntien lapsiryhmissä ja viisi minuuttia pidempi kuin väkiluvultaan keskikokoisten kuntien lapsiryhmissä¹⁸. Toisekseen Etelä-Suomen kuntien lapsiryhmissä lepoetki oli keskimäärin viisi minuuttia pidempi kuin Pohjois- ja Itä-Suomen kunnissa¹⁹.

¹⁸ Lepoetken keskimääräisen vähimmäispituiden vertailu toimipaikkamäärältään suurten, mutta väkiluvultaan eri kokoisten kuntien lapsiryhmien välillä: $F(2, 559) = 8,49, p < ,001$. Väkiluvultaan pienet kunnat $n = 60$, ka. = 38,3 min, kh = 15,2 min; keskikokoiset kunnat $n = 96$, ka. = 39,4 min, kh = 13,7 min; suuret kunnat $n = 406$, ka. = 44,4 min, kh = 14 min.

¹⁹ Lepoetken keskimääräisen vähimmäispituiden vertailu suuralueen perusteella toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien välillä: $F(3, 558) = 3,31, p = ,02$. Etelä-Suomi $n = 141$, ka. = 45,6 min, kh = 15,1 min; Pohjois- ja Itä-Suomi $n = 131$, ka. = 40,6 min, kh = 12,6 min.

Myös lapsiryhmän ikäjakauma oli toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa yhteydessä siihen, kuinka kauan lapsen tuli ainakin levätä lepohetkellä. Ryhmissä, joissa oli viisivuotiaita ja nuorempia lapsia lepoetken vähimmäispituus oli vajaa viisi minuuttia pidempi kuin ryhmissä, joissa oli viisi- ja kuusivuotiaita²⁰. Huomioitavaa on, että keskimääräiset erot erilaisten kuntien lapsiryhmien välillä lepoetken vähimmäispituudessa olivat kauttaaltaan hyvin pieniä: noin viisi minuuttia.

2.2.4 Ohjatut toimintatuokiot

Opettajilta tiedusteltiin, kuinka monta ohjattua, ennalta suunniteltua toimintatuokioita (ohjattu leikki tai ohjattu toimintatuokio) lapsiryhmässä järjestettiin viisivuotiaille lapsille keskimäärin viikon aikana. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmissä järjestettiin viisivuotiaille lapsille viikon aikana keskimäärin noin 7–8 tällaista tuokiota (vaihteluväli 1–28, *ka.* = 7,4, *kh* = 4,4) ja toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa 6–7 (vaihteluväli 0–70²¹, *ka.* = 6,8, *kh* = 5,5). Sekä pienten että suurten kuntien opettajista yli 40 prosenttia raportoi, että toimintatuokioita järjestettiin useimmiten viisi. Vain yksi opettaja ilmoitti, ettei ohjattuja, ennalta suunniteltuja toimintatuokioita järjestetty viisivuotiaille yhtään viikon aikana.

Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokiryhmät erosivat toisistaan viisivuotiaille järjestettävien ohjattujen, ennalta suunniteltujen toimintatuokioiden viikkomäärän suhteen. Kokeiluryhmissä järjestettiin keskimäärin useampia ohjattuja toimintatuokioita viikossa ryhmän viisivuotiaille lapsille kuin verokkiryhmissä (taulukko 29). Ero oli toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa keskimäärin lähes kahden toimintatuokion verran ja suurissa kunnissa noin yhden toimintatuokion verran.

---

²⁰ Lepoetken keskimääräisen vähimmäispituuden vertailu toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien välillä lapsiryhmän ikäjakauman perusteella: $F(3, 558) = 4,23$, $p = ,006$. Viisivuotiaita ja nuorempia lapsia $n = 315$, *ka.* = 44,7 min, *kh* = 14,6 min; viisi- ja kuusivuotiaiden ryhmät $n = 98$, *ka.* = 40,3 min, *kh* = 12,3 min.

²¹ Yli 30 vastaus olivat selvästi poikkeavia tietoja ja tulkittiin sen vuoksi jatkotarkasteluissa virheellisiksi vastauksiksi merkiten ne puuttuvaksi tiedoksi. Poisjätettyjä vastauksia oli kolme.

Taulukko 29. Ohjattujen, ennalta suunniteltujen toimintatuokioiden järjestäminen ryhmän viisivuotiaille viikon aikana, kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen vertailu, opettajakysely (N = 856)

Viisivuotiaille järjestettyjen ohjattujen toimintatuokioiden lkm viikossa	Kokeilu-ryhmä n = 97 / 273		Verrokki-ryhmät n = 86 / 397		t-arvo	df	p-arvo	Cohenin d
	ka.	kh	ka.	kh				
Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa	8,2	4,7	6,6	3,7	2,56	181	,011	,379
Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa	7,2	3,6	6,1	3,8	3,51	668	<,001	,274

Lapsiryhmän ikäjakauma oli yhteydessä viisivuotiaille järjestettyjen toimintatuokioiden määrään sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa (ks. Liite-
taulukko 5). Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa vain viisivuotiaista koostuvissa ryhmissä viisivuotiaille järjestettiin keskimäärin useampia ohjattuja toimintatuokioita viikossa kuin ryhmissä, joissa oli viisivuotiaita ja nuorempia lapsia. Ero oli keskimäärin yli kahden tuokion verran viikossa. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa vain viisivuotiaiden ryhmissä sekä viisi- ja kuusivuotiaiden ryhmissä järjestettiin viisivuotiaille keskimäärin useampia toimintatuokioita viikossa kuin viisivuotiaista ja sitä nuoremmista koostuvissa ryhmissä. Erot olivat noin yhden toimintatuokion verran.

2.2.5 Henkilöstön vastuunjako

Opettajia pyydettiin arvioimaan tiimensä työn- ja vastuunjako kymmenen portaisella vastausasteikolla (1 = koko tiimi–10 = varhaiskasvatuksen opettaja) erilaisten osa-alueiden osalta. Useimmin koko tiimin vastuulle jaettiin ryhmän toiminnan havainnointi sekä toteutus²². Sen sijaan ryhmän kokonaispedagogiikka vastattiin useimmin painottuvan tai kuuluvan varhaiskasvatuksen opettajien vastuulle samoin kuin ryhmän toiminnan suunnittelun²³.

Vastaukset koskien vastuunjako toiminnan kehittämisen ja arvioinnin osalta jakautuivat tasaisesti. Reilu viidennes toimipaikkamäärältään pienten kuntien ja vajaa kolmannes suurten kuntien opettajista arvioi toiminnan kehittämisen olevan enemmän koko tiimin vastuulla (vastausluokkien 1–2 vastauksia pienissä 22,6 %;

²² Toiminnan havainnointi: vastausluokkien 1–4 vastauksia toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa 65,3 %; suurissa 60,1 %. Toiminnan toteutus: vastausluokkien 1–4 vastauksia toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa 54 %; suurissa 49,5 %

²³ Ryhmän kokonaispedagogiikka: vastausluokkien 7–10 vastauksia toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa 72,6 %; suurissa 76,9 %. Toiminnan suunnittelu: vastausluokkien 7–10 vastauksia toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa 66,1 %; suurissa 66,8 %.

suurissa 29,4 %). Neljäsnes opettajista taas arvioi toiminnan kehittämisen olevan opettajan tehtävä (vastausluokkien 9–10 vastauksia pienissä 21,8 %; suurissa 24,1 %). Toiminnan arvioinnin noin kolmannes opettajista vastasi kuuluvan koko tiimin tehtäväksi (vastausluokkien 1–2 vastauksia pienissä kunnissa 29,1 %; suurissa 33,1 %), kun taas toinen kolmannes raportoi sen olevan enemmän opettajan vastuulla (vastausluokkien 8–10 vastauksia pienissä kunnissa 31,4 %; suurissa 29,1 %).

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien, mutta ei pienten kuntien, kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat toisistaan ryhmän toiminnan suunnittelun ja arviointiin liittyvän vastuun- ja työnjaon osalta (taulukko 30). Vaikka sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä toiminnan suunnittelun arvioitiin keskimäärin olevan lähempänä opettajan vastuuta kuin ryhmän yhteistä vastuuta, arvioivat kokeiluryhmien opettajat sen olevan hieman enemmän opettajan vastuulla kuin verrokkiryhmien opettajat. Toiminnan arvioinnin osalta sekä kokeilu- että verrokkiryhmät vastasivat vastuun olevan lähempänä ryhmän yhteistä vastuuta kuin opettajan vastuuta, kuitenkin verrokkiryhmien opettajat arvioivat kokeiluryhmien opettajia keskimäärin hieman enemmän arviointivastuun olevan koko tiimillä kuin ainoastaan opettajalla. Efektikooltaan nämä erot olivat kuitenkin hyvin pieniä.

Taulukko 30. Kokeilu- ja verrokkiryhmien erot toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa ryhmän työn- ja vastuunjaossa, opettajakysely (N = 559)

	Kokeiluryhmät n = 229		Verrokkiryhmät n = 329 / 330		t- arvo	df	p-arvo	Cohenin d
	ka.	kh	ka.	kh				
Toiminnan suunnittelu	7,2	2,7	6,6	2,9	2,49	556	,006	,215
Toiminnan arviointi	5,4	3,3	4,8	3,2	2,05	557	,041	,177

2.3 Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa sekä jatkumot esiopetukseen

Seuraavaksi tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jatkumoa kahdesta näkökulmasta. Ensiksi tarkastellaan kuusivuotiaiden esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa tehtävää yhteistyötä ja sen jälkeen tarkastellaan viisivuotiaiden esiopetusryhmien lapsiryhmän ja henkilöstön jatkuvuutta.

2.3.1 Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa

Opettajilta kysyttiin, kuinka usein he olivat tehneet yhteistyötä oman päiväkodin tai toisen päiväkodin kuusivuotiaiden lasten esiopetusryhmän tai -ryhmien henkilöstön kanssa suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin osalta. Tarkastelun ulkopuolelle on

jätetty ryhmät, joissa on kuusivuotiaita lapsia. Noin 28 prosenttia kokeiluryhmien opettajista kertoi, etteivät he olleet tehneet lainkaan yhteistyötä oman päiväkodin tai toisen yksikön kuusivuotiaiden esiopetusryhmän tai -ryhmien henkilöstön kanssa suunnittelun, toteutuksen tai arvioinnin osalta (taulukko 31). Useimmin kokeiluryhmien opettajat olivat tehneet yhteistyötä jonkin näistä osalta muutaman kerran toimintakauden aikana ja toiseksi useimmin kerran kuukaudessa. Vain pieni osa oli tehnyt yhteistyötä tätä useammin ja vain noin 10 prosenttia tätä harvemmin eli noin kerran toimintakaudessa.

Taulukko 31. Kokeiluryhmien yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmien henkilöstön kanssa¹, opettajakysely (N = 368)

Kuinka usein olet tehnyt yhteistyötä oman päiväkodin tai toisen yksikön kuusivuotiaiden lasten esiopetusryhmän tai -ryhmien henkilöstön kanssa?	Suunnittelu (n = 368)		Toteutus (n = 361)		Arviointi (n = 360)		Suunnittelu, toteutus tai arviointi (n = 368)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
En lainkaan	84	31,0	104	39,7	136	52,1	76	28,4
Kerran toimintakaudessa	36	13,3	28	10,7	36	13,8	29	10,8
Muutaman kerran toimintakauden aikana	107	39,5	94	35,9	67	25,7	113	42,2
Noin kerran kuussa	28	10,3	24	9,2	14	5,4	35	13,1
Viikoittain	13	4,8	12	4,6	8	3,0	15	5,6

¹ Tarkastelusta on jätetty pois lapsiryhmät, joissa on kuusivuotiaita lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kokeiluryhmien opettajat olivat tehneet yhteistyötä arvioinnin osalta harvemmin kuusivuotiaiden esiopetusryhmien kanssa kuin suunnittelun osalta (taulukko 31). Noin puolet kokeiluryhmien opettajista kertoi, etteivät he olleet tehneet arviointiin liittyvää yhteistyötä lainkaan kuusivuotiaiden esiopetusryhmien henkilöstön kanssa, kun suunnittelun osalta näin vastasi alle kolmannes opettajista. Noin neljännes opettajista oli tehnyt arviointia muutaman kerran toimintakauden aikana, kun taas lähes kaksi viidestä oli tehnyt suunnittelua muutaman kerran toimintakaudessa.

Reilu kolmannes ei ollut tehnyt toiminnan toteutukseen liittyvää yhteistyötä lainkaan, kun taas vajaa kolmannes kokeiluryhmien opettajista oli tehnyt sitä muutaman kerran toimintakauden aikana ja reilu viidennes vähintään kerran kuussa (taulukko 31). Noin yhdeksän prosenttia kokeiluryhmien opettajista oli tehnyt

yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmien henkilöstön kanssa toiminnan toteutuksen osalta kerran toimintakaudessa.

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien, mutta ei pienten kuntien, kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat sen osalta, kuinka usein niiden opettajat olivat tehneet yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa suunnittelun osalta (taulukko 32). Verrokkiryhmien opettajat kertoivat useammin, etteivät he olleet tehneet lainkaan suunnittelun osalta yhteistyötä kuusivuotiaiden lasten esiopetuksen henkilöstön kanssa. Eroja ei havaittu arvioinnin ja toteutuksen osalta tehdyn yhteistyön kohdalla. Sen sijaan toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeiluryhmien opettajille oli verrokkiryhmien opettajia tyypillisempää, että he olivat tehneet yhteistyötä vähintään yhden osa-alueen osalta edes kerran toimintakaudessa. Näyttäisi siltä, että viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa tehdään monin paikoin jo melko tiiviisti yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa, minkä vuoksi yhteistyön lisääminen esiopetuskokeilun myötä ei välttämättä ole ollut edes mahdollista.

Taulukko 32. Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa kokeilu- ja verrokkiryhmissä toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa¹, opettajakysely (N = 631)

Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa	Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 70)		Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 70)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 293)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 198)		Kaikki ryhmät (N = 631)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Suunnittelu										
En lainkaan	34	48,6	25	35,7	130	44,4	59	29,8	248	39,3
Kerran tai muutaman kerran toimintakaudessa	25	35,7	32	45,7	136	46,4	111	56,1	304	48,2
Kerran kuussa tai viikoittain	11	15,7	13	18,6	27	9,2	28	14,1	79	12,5
Suunnittelu, arviointi tai toteutus										
En lainkaan	29	41,4	23	32,9	53	26,8	111	37,9	216	34,2
Vähintään kerran toimintakaudessa	41	58,6	47	67,1	145	73,2	182	62,1	415	65,8

¹ Tarkastelusta on jätetty pois lapsiryhmät, joissa on kuusivuotiaita lapsia.

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Kunnan väkiluku oli yhteydessä siihen, kuinka usein viisivuotiaiden lapsiryhmien opettajat olivat tehneet yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa suunnittelun ja toteutuksen osalta sekä siihen, olivatko opettajat tehneet lainkaan yhteistyötä minkään näistä osalta kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa (taulukko 33). Sen sijaan arvioinnin osalta tehdyn yhteistyön useudessa ei havaittu eroja väkiluvultaan eri kokoisissa kunnissa toimivien lapsiryhmien välillä. Kun tarkasteltiin ainoastaan kokeiluryhmiä, olivat havaitut yhteydet väkiluvun osalta samankaltaisia kuin kaikkien lapsiryhmien kohdalla. Väkiluvultaan keskikokoisissa kunnissa oli toiminnan suunnittelun ja toteutuksen osalta tyypillisimmin se tilanne, etteivät opettajat olleet tehneet lainkaan yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen henkilöstön kanssa. Sen sijaan väkiluvultaan suurten kuntien lapsiryhmissä yhteistyötä oli tehty useimmiten kerran tai muutaman kerran toimintakaudessa ja pienten kuntien lapsiryhmissä yhteistyötä oli tehty muita useammin kerran kuussa tai viikoittain. Kun tarkasteltiin kokonaisuudessaan kaikkia yhteistyön osa-alueita, oli väkiluvultaan keskikokoisissa kunnissa yhteistyön tekeminen väkiluvultaan pieniä ja suuria kuntia harvinaisempaa.

Taulukko 33. Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa¹ kanssa kunnan väkiluvun mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 631)

Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa	Kunnan väkiluku							
	Alle 20 000 (n = 175-176)		20 000-50 000 (n = 102-104)		Yli 50 000 (n = 345-351)		Kaikki ryhmät (N = 622-631)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Suunnittelu								
En lainkaan	64	36,4	57	54,8	127	36,2	248	39,3
Kerran tai muutaman kerran toimintakaudessa	81	46,0	37	35,6	186	53,0	304	48,2
Kerran kuussa tai viikoittain	31	17,6	10	9,6	38	10,8	79	12,5
Toteutus								
En lainkaan	72	41,1	59	57,8	139	40,3	270	43,3
Kerran tai muutaman kerran toimintakaudessa	74	42,3	34	33,3	170	49,3	278	44,7
Kerran kuussa tai viikoittain	29	16,6	9	8,8	36	10,4	74	11,9
Suunnittelu, toteutus tai arviointi								
Ei lainkaan	56	31,8	50	48,1	110	31,3	216	34,2
Vähintään kerran toimintakaudessa	120	68,2	54	51,9	241	68,7	415	65,8

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Lisäksi kaikkia lapsiryhmiä tarkastellessa oli tilastollinen kuntaryhmitys yhteydessä siihen, kuinka usein opettajat olivat tehneet yhteistyötä suunnittelun ja arvioinnin osalta kuusivuotiaiden esiopetusryhmän kanssa. Sen sijaan kuntaryhmitys ei ollut yhteydessä siihen, kuinka usein kokeiluryhmät tekivät yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa suunnittelun, toteutuksen tai arvioinnin osalta. Taajaan asutuissa kunnissa tehtiin kaupunkimaisia kuntia useammin kerran kuussa tai viikoittain yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa suunnittelun osalta (taulukko 34). Eroja ei havaittu muiden yhteistyön aiheiden osalta.

Taulukko 34. Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmien kanssa suunnittelun osalta kuntaryhmittäin tarkasteltuna, opettajakysely (N = 631)

Yhteistyö 6-vuotiaiden esiopetusryhmien henkilöstön kanssa suunnittelun osalta	Kuntaryhmitys							
	Kaupunki- maiset (n = 444)		Taajaan asutut (n = 102)		Maaseutu- maiset (n = 85)		Kaikki ryhmät (N = 631)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
En lainkaan	177	39,9	36	35,3	35	41,2	248	39,3
Kerran tai muutaman kerran toimintakaudessa	225	50,7	45	44,1	34	40,0	304	48,2
Kerran kuussa tai viikoittain	42	9,5	21	20,6	16	18,8	79	12,5

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

2.3.2 Yhteistyö alkuopetuksen kanssa

Opettajilta kysyttiin, kuinka usein he olivat tehneet yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa. Kysymyksessä ei tarkennettu eikä rajattu, mitä yhteistyö pitää sisälleen. Enemmistö (64,1 %) kokeiluryhmien opettajista ei ollut tehnyt lainkaan yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa kuluneen toimintakauden aikana. Vajaa kolmannes (30,3 %) kokeiluryhmien opettajista oli tehnyt yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa kerran tai muutaman kerran toimintakauden aikana ja vain 5,7 prosenttia tätä useammin.

Toimipaikkamäärältään suurten kuntien kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajien vastaukset erosivat alkuopetuksen henkilöstön kanssa tehdyn yhteistyön useuden suhteen toisistaan (taulukko 35). Kokeiluryhmien opettajille oli verrokkiryhmien opettajia tyypillisempää, että he olivat tehneet yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa ainakin kerran toimintakaudessa. Verrokkiryhmien opettajille oli puolestaan tyypillisempää, etteivät he olleet tehneet yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa lainkaan. Sekä kokeilu- että verrokkiryhmien opettajille oli kuitenkin yhtä harvinaista, että he olivat tehneet yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa kerran kuussa tai viikoittain. Yhteistyön tekemisen useus alkuopetuksen henkilöstön kanssa ei eronnut erilaisissa kunnissa työskentelevien opettajien välillä.

Taulukko 35. Kokeilu- ja verrokkiryhmien yhteistyö alkuopetuksen henkilökunnan kanssa toimipaikkamäärältään pienissä ja suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 861)

Yhteistyö alkuopetuksen henkilöstön kanssa	Pienten kuntien verrokkiryhmät (n = 85)		Pienten kuntien kokeiluryhmät (n = 97)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 406)		Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 273)		Kaikki lapsiryhmät (N = 861)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
En lainkaan	57	67,1	64	66,0	300	73,9	173	63,4	594	69,0
Kerran tai muutama kerran toimintakaudessa	21	24,7	28	28,9	79	19,5	84	30,8	212	24,6
Noin kerran kuussa tai viikoittain	7	8,2	5	5,2	27	6,7	16	5,9	55	6,4

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Sen sijaan kokeiluryhmien lasten ikäjakauma oli yhteydessä alkuopetuksen henkilöstön kanssa tehtyyn yhteistyöhön (taulukko 36). Niiden kokeiluryhmien opettajat, joissa oli sekä viisi- että kuusivuotiaita tai viisivuotiaita, heitä nuorempi ja vanhempia lapsia, olivat tehneet muiden lapsiryhmien opettajia useammin yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa. Vastausten perusteella ei tiedetä, koskiko yhteistyö kuusi- vai viisivuotiaita lapsia vai molempia ikäryhmiä.

Taulukko 36. Ikärakenteeltaan erilaisten kokeiluryhmien opettajien yhteistyö alkuopetuksen henkilökunnan, opettajakysely (N = 369)

Yhteistyö alkuopetuksen henkilöstön kanssa	Kokeiluryhmän ikäjakauma								Kaikki kokeiluryhmät (N = 369)	
	Vain 5-vuotiaita (n = 124)		5-vuotiaita ja nuorempia (n = 136)		5-vuotiaita ja vanhempia (n = 81)		5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia (n = 28)			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
En lainkaan	95	76,6	104	76,5	27	33,3	10	35,7	236	64,0
Kerran tai muutama kerran toimintakaudessa	27	21,8	39	22,1	44	54,3	11	39,3	112	30,4
Noin kerran kuussa tai viikoittain	2	1,6	2	1,5	10	12,3	7	25,0	21	5,7

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

2.3.3 Viisivuotiaiden esiopetusryhmän ja henkilöstön jatkuvuus

Enemmistö (69,3 %) kokeiluryhmien opettajista kertoi, että viisivuotiaiden esiopetusryhmän oli tarkoitus jatkaa samana ryhmänä myös kuusivuotiaiden esiopetukseen. Vajaa neljännes (23,5 %) opettajista vastasi, että ryhmä ei jatkaisi samassa kokoonpanossa kuusivuotiaiden esiopetukseen. Reilu seitsemän prosenttia (7,2 %) ei osannut sanoa, jatkaisiko ryhmä samassa kokoonpanossa vai ei. Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmille (80,4 %) oli suurten kuntien lapsiryhmiä (65,3 %) tyypillisempää jatkaa samassa kokoonpanossa kuusivuotiaiden esiopetukseen. Myös väkiluvultaan pienissä kunnissa (80 %) ryhmän jatkuvuus oli tyypillisempää kuin väkiluvultaan suurissa kunnissa (61,3 %). Taajaan asuttujen kuntien (86,4 %) viisivuotiaiden kokeiluryhmien jatkuminen samassa kokoonpanossa kuusivuotiaiden esiopetukseen oli tyypillisempää kuin kaupunkimaisten kuntien (62,6 %) kokeiluryhmien. Lisäksi Pohjois- ja Itä-Suomen (82,5 %) kokeiluryhmissä lapsiryhmän jatkaminen samana oli tyypillisempää kuin Helsinki-Uusimalla (60,2 %) tai Etelä-Suomessa (61,4 %). Myös kunnan kielisuhde oli yhteydessä ryhmän jatkuvuuden tyypillisyyteen: yksikielisten kuntien (74,7 %) ryhmille se oli tyypillisempää kuin kaksikielisten kuntien ryhmille (57,3 %).

Lapsiryhmän jatkuvuutta enemmän epävarmuutta liittyi lapsiryhmän henkilöstön jatkuvuuteen. Noin puolet (51,2 %) kokeiluryhmien opettajista kertoi ryhmän henkilöstön sijoittamisen olevan suunniteltu siten, että sama henkilöstö jatkaa viisivuotiaiden esiopetusryhmän kanssa kuusivuotiaiden esiopetukseen. Reilu kolmannes (36,2 %) opettajista vastasi, ettei ryhmän henkilöstö pysyisi samana. Lisäksi 12,6 prosentilla opettajista ei ollut varmuutta vastaushetkellä siitä, oliko henkilöstön sijoitukset suunniteltu jatkuvaksi vai ei. Henkilöstön jatkuvuuden suhteen ei havaittu eroja erilaisten kuntien välillä.

3 YHTEENVETO

3.1 Kokeilun järjestämistavat

3.1.1 Ryhmien henkilöstö

Tyypillisimmin sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä työskenteli kolme kasvatusvastuullista työntekijää. Kuitenkin ryhmän kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä oli keskimäärin hieman suurempi verrokkiryhmissä kuin kokeiluryhmissä. Kasvatusvastuullisen henkilöstön määrä vaihteli toimipaikkamäärältään ja väkiluvultaan eri koloissa sekä kuntaryhmitykseltään ja kielisuhteeltaan erilaisissa kunnissa toimivien kokeiluryhmien välillä.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä oli henkilöstömäärän lisäksi eroa lapsiryhmän henkilöstörakenteessa. Kolmen kasvatusvastuullisen työntekijän kokeiluryhmissä työskenteli verrokkiryhmiä useammin kaksi opettajaa²⁴ ja yksi lastenhoitaja, kun taas verrokkiryhmissä työskenteli kokeiluryhmiä useammin yksi opettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Myös neljän kasvatusvastuullisen työntekijän ryhmässä näkyi vastaava ero opettajien määrässä kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä. Kokeiluryhmissä oli verrokkiryhmiä useammin kaksi opettajaa ja kaksi lastenhoitajaa, kun taas verrokkiryhmissä työskenteli kokeiluryhmiä useammin yksi opettaja ja kolme lastenhoitajaa. Keskimäärin kokeiluryhmissä työskentelikin vähemmän lastenhoitajia ja enemmän varhaiskasvatuksen opettajia kuin verrokkiryhmissä. Sen sijaan, kun opettajien määrässä otettiin huomioon sekä varhaiskasvatuksen opettajat että erityisopettajat, säilyi ero kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä vain toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa. Kokeilu- ja verrokkiryhmien välisten erojen lisäksi tulokset toivat esille julkisuudessaakin keskustellut pääkaupunkiseudun haasteet varhaiskasvatuspalveluissa:

---

²⁴ Yhteenlaskettu varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat

Helsinki-Uusimaan suuralueen kokeiluryhmissä työskenteli keskimäärin vähemmän opettajia kuin muiden suuralueiden kokeiluryhmissä.

Henkilöstömäärien ja -rakenteen lisäksi kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä oli eroa kyselyyn vastanneiden opettajien kelpoisuudessa toimia opettajana. Enemmistö sekä kokeilu- ja verrokkiryhmien opettajan tehtävässä toimivista vastaajista oli kelpoisia toimimaan opettajina. Kuitenkin verrokkiryhmien kyselyyn vastanneilta opettajilta puuttui kokeiluryhmien opettajia useammin varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus. Opettajien määrien tavoin myös opettajien kelpoisuudessa näkyivät julkisessa keskustelussa esiin tuodut pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuspalvelujen haasteet, siten, että Helsinki-Uusimaan suuralueen kokeiluryhmien kyselyyn vastanneilta opettajilla puuttui muiden suuralueiden vastanneita opettajia useammin varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välisiä eroja opettajien määrässä sekä vastaajien kelpoisuudessa voivat selittää varhaiskasvatusjohtajien raportoimat kunnissa tehdyt henkilöstöä koskevat muutokset esiopetuskokeilun mahdollistamiseksi. Monissa toimipaikkamäärältään suurissa ja pienissä kunnissa kelpoista henkilöstöä oli siirretty muista ryhmistä kokeiluryhmään, jotta henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät. Viidenneksessä kuntia oli myös siirretty kelpoista henkilöstöä toisesta päiväkodista kokeilupäiväkotiiin, jotta kelpoisuusvaatimukset saatiin täytettyä. Lisäksi vajaassa puolessa kokeilukunnista oli rekrytoitu uutta kelpoista henkilöstöä kokeiluryhmiin, jotta niiden henkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset täyttyivät. Tehtyjä siirtoja voi selittää se, että esiopetuksen opetushenkilöstölle asetetut kelpoisuusvaatimukset ovat tiukemmat kuin varhaiskasvatuksessa (ks. Asetus opetus-toimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998). Samalla tulos voi viitata siihen, ettei varhaiskasvatuksen kentällä ole valmiiksi riittävästi esiopetuskelpoisia opettajia, jotta kaksivuotinen esiopetus voitaisiin laajentaa valtakunnalliseksi käytännöksi. Käytännön laajentaminen edellyttäisi esimerkiksi esiopetuskelpoisten opettajien koulutusmäärän riittävyden takaamista. Lisäksi tulisi huolehtia, että varhaiskasvatusopettajia riittää muihin kuin esiopetusryhmiin.

3.1.2 Lapsiryhmien rakenne ja koko

Keskimäärin kokeiluryhmissä oli 18 lasta (yleisimmin 20–21 lasta). Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa, mutta ei suurissa kunnissa, kokeiluryhmät olivat lapsimäärältään hieman pienempiä kuin kokeiluryhmät. Kokeiluryhmien koko vaihteli väkiluvultaan erikokoisten sekä kuntaryhmitykseltään ja kielisuhteeltaan (yksikieliset ja kaksikieliset kunnat) erilaisten kuntien välillä.

Lapsimäärän lisäksi kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat lapsiryhmän ikärakenteen osalta. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa

kokeiluryhmille olivat verrokkiryhmiä tyypillisempiä vain viisivuotiaista lapsista koostuvat ryhmät sekä viisivuotiaista ja vanhemmista lapsista koostuvat ryhmät. Sen sijaan verrokkiryhmille olivat kokeiluryhmiä tyypillisempiä ryhmät, jotka koostuivat viisivuotiaista ja sitä nuoremista lapsista. Kokeilu- ja verrokkiryhmien välisiä ikärakente-eroja voi osaltaan selittää kunnissa kokeilun mahdollistamiseksi tehdyt lapsiryhmien järjestämistä ja lasten siirtoja koskevat toimenpiteet. Useimmissa kokeilukunnista oli tehty jokin lapsia tai lapsiryhmää koskeva toimenpide. Yleisimmin alle viisivuotiaiden lasten ryhmiä oli järjestetty uudelleen esimerkiksi sijoittamalla lapsia toisiin ryhmiin kokeilun vuoksi.

Kokeilu- ja verrokkiryhmien välisten ikärakente-erojen lisäksi tavoissa muodostaa kokeiluryhmiä lasten iän perusteella oli eroja väkiluvultaan eri kokoisten sekä kuntatyyppiltään erilaisten kuntien välillä. Väkiluvultaan pieten kuntien kokeiluryhmissä oli muita useammin vain viisivuotiaita lapsia sekä keskikokoisia kuntia useammin viisivuotiaita ja sitä vanhempia lapsia. Lisäksi maaseutumaisten kuntien kokeiluryhmille olivat muita tyypillisempiä viisivuotiaiden ja sitä vanhempien lasten ryhmät.

Tulosten perusteella esiopetuskokeiluun osallistuminen näyttäisi muuttaneen sekä viisivuotiaiden lasten sosiaalista oppimisympäristöä että työntekijöiden toimintaympäristöä siitä, mitä se olisi ollut ilman kokeilua viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa. Tämä herättää pohtimaan, mitä mahdollisia vaikutuksia lapsiryhmien ikäjakautuman yksipuolistumisella voi olla lasten kehitykseen ja oppimiseen sekä toisaalta henkilökunnan hyvinvointiin ja toimintaan. Aiempien tutkimusten perusteella eri ikäisten lasten sekaryhmät tukevat sekä lasten sosiaalista että akateemista kehitystä (mm. Aina, 2001; Edwards ym., 2009). Toisaalta opettajien asenteissa on todettu vaihtelua liittyen lapsiryhmän ikäjakautumaan: toisille opettajille eri ikäisten lasten sekaryhmien ohjaaminen aiheuttaa enemmän huolta ja haasteita (Aina, 2001), kun taas toiset opettajat kokevat sekaryhmien ohjaaminen vähemmän stressaavana (Cigala ym., 2019; Edwards ym., 2009). Tarkasteltaessa opettajakyselyyn vastanneiden työhyvinvointia havaittiin, että korkeinta työhyvinvointia kokeneiden kokeiluryhmän opettajien lapsiryhmät olivat pääosin viisivuotiaiden lasten ikäryhmiä, kun taas matalinta työhyvinvointia kokeneiden kokeiluryhmien opettajien ryhmissä oli eniten sekaryhmiä, joissa oli viisivuotiaita ja heitä nuorempia lapsia (Muhonen ym., 2023). Ryhmien järjestäminen ikäryhmäkohtaisesti ei näin ollen ole aiempien tutkimusten perusteella yksiselitteisesti myönteinen tai kielteinen asia.

Tulokset herättävät pohtimaan myös sitä, ovatko kokeiluryhmiin siirretyt resurssit – opettajat ja kelpoinen henkilöstö – pois muiden ryhmien, erityisesti nuorempien lasten ryhmistä. Näyttäisi siltä, etteivät kokeilun vaikutukset koske välttämättä ainoastaan kokeiluryhmiin osallistuvia lapsia ja henkilökuntaa, vaan ne voivat

ulottua myös muihin lapsiryhmiin esimerkiksi siten, ettei niihin ole riittänyt opettajia tai kelpoista henkilöstöä.

3.1.3 Huoltajien yhteydenotot esiopetuskokeiluun liittyen

Pääsääntöisesti opettajat arvioivat vanhempien suhtautuneen myönteisesti lasten osallistumiseen esiopetuskokeiluryhmään sekä verrokkiryhmään. Vain yksittäiset opettajat arvioivat vanhempien suhtautuneen kielteisesti lapsensa osallistumiseen. Monissa kunnissa lasten huoltajat olivat olleet yhteydessä kuntaan saadakseen lisätietoa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta tai kokeilun verrokkiryhmistä. Lähes kaikissa kokeilukunnissa huoltajilta oli tullut yhteydenottoja liittyen siihen, että vanhemmat toivoivat lapsensa osallistuvan kokeiluryhmään. Enemmistössä kokeilukunnista huoltajat olivat olleet yhteydessä kuntaan myös sen vuoksi, etteivät he halunneet lapsensa osallistuvan kokeiluryhmään. Sen sijaan vain harvassa kunnassa vanhemmat olivat olleet yhteydessä kuntaan liittyen lapsensa osallistumiseen verrokkiryhmään. Vanhempien toiveiden myötä osassa kuntia oli siirretty lapsi tai lapsia kokeiluryhmään tai sieltä pois.

3.1.4 Viisivuotiaiden esiopetuksen ajoittaminen

Kokeiluesiopetusta järjestettiin valtaosassa kuntia ja lapsiryhmiä ennalta määritellyllä aamupäiväajoituksella neljä tuntia päivässä viitenä päivänä viikossa. Vain muutamissa ryhmissä esiopetuksen ajoitus oli muu, kuten iltapäiväajoitus tai joustavasti päivän aikana. Näyttäisikin siltä, että pääosin kaksivuotinen esiopetus toteutettiin ainakin vielä ensimmäisen kokeilutoimikauden aikana esiopetuksen ajoituksen osalta yksivuotisen eli 6-vuotiaiden esiopetuksen malliin.

Kaikissa kunnissa kaksivuotista esiopetusta järjestettiin kokopäiväisten varhaiskasvatus tai esiopetusryhmien yhteydessä. Muutamassa kunnassa kokeilua järjestettiin lisäksi niin sanotuissa puolipäiväryhmissä ja noin viidenneksessä kunnista esiopetuskokeilua järjestettiin myös laajennetun aukiolon tai vuorohoidon yhteydessä. Opettajien vastausten perusteella enemmistö kokeiluryhmistä oli auki tyypillisinä aukioloaikoina arkipäivinä ja vain pieni osa pidennettyjen aukioloaikojen mukaisesti. Verrokkiryhmät olivat kokeiluryhmiä useammin auki epätyypillisinä aikoina.

3.1.5 Viisivuotiaiden osallistuminen esiopetuskokeiluun

Enemmistössä kokeiluryhmistä oli vähintään yksi viisivuotias, joka osallistui pelkästään esiopetuskokeiluun (20 tuntia viikossa). Kokeiluryhmissä oli useammin vähintään yksi viisivuotias, joka osallistui ainoastaan esiopetuskokeiluun (20 tuntia viikossa) kuin verrokkiryhmissä viisivuotias, joka osallistui varhaiskasvatukseen

korkeintaan 20 tuntia viikossa. Tämä voi viitata siihen, että esiopetuskokeilu maksettomana palveluna on saanut sellaisia perheitä käyttämään osa-aikaisia varhaiskasvatuspalveluja, jotka muuten eivät välttämättä olisi niin tehneet viisivuotiaan lapsensa osalta. Tämän tutkimuksen kyselyaineistot eivät kuitenkaan anna tietoa siitä, ovatko nämä ainoastaan kokeiluesiopetukseen osallistuvat lapset osallistuneet varhaiskasvatukseen ennen kokeilua vai olleet kotihoidossa tai muussa informaalissa päivähoidossa.

Suurimmassa osassa kokeiluryhmiä lähes kaikki tai kaikki viisivuotiaat osallistuivat säännöllisesti esiopetukseen. Lähes puolessa kokeiluryhmistä oli myös kokeiluun kuulumattomia viisivuotiaita, jotka pääsääntöisesti osallistuivat kaksivuotisen esiopetuksen toimintaan koko ajan.

3.1.6 Muutokset fyysisessä oppimisympäristössä

Lähes kaikissa kunnissa oli tehty joitain toimenpiteitä kokeilun mahdollistamiseksi. Aiemmin raportoitiin jo toimenpiteistä, jotka liittyivät henkilöstöön ja lapsiryhmään. Näiden lisäksi monessa kunnassa oli organisoitu päiväkotien tiloja uudelleen. Kuntatasolla tehtyjen muutosten lisäksi kokeiluryhmien opettajista noin kolmannes raportoi, että heidän päiväkodissaan oli tehty joitain oppimisympäristöä koskevia muutoksia kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun vuoksi. Useimmin tehty muutos sekä toimipaikkamäärältään pienten että suurten kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa oli lapsiryhmätilan vaihtaminen toiseen. Muita tehtyjä muutoksia olivat esimerkiksi lapsiryhmätilojen ja pöytätyöskentelypaikkojen lisääminen. Päiväkodeissa tehdyt muutokset vaihtelivat väkiluvultaan eri kokoisissa ja kuntaryhmykseltään erilaisissa kunnissa toimivien kokeiluryhmien välillä. Väkiluvultaan pienissä kunnissa muutosten tekeminen oli keskikokoisia kuntia tyypillisempää. Lisäksi maaseutumaisten ja taajaan asuttujen kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa muutosten tekeminen oli tyypillisempää kuin kaupunkimaisten kuntien kokeiluryhmien päiväkodeissa.

Enemmistössä kokeiluryhmiä oli tehty erilaisia hankintoja kokeilun vuoksi. Yleisimpiä hankintoja olivat uudet oppimisvälineet kuten kynät, eskarikansiot ja tehtävävihot. Kuitenkin vain pienessä osassa kokeiluryhmistä oli käytössään jokin julkaistu esiopetuksen tehtävävihko tai muu valmis materiaali. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet sen osalta, oliko niissä käytössä jokin esiopetuksen tehtävävihko tai muu valmis materiaali. Toisin sanoen viisivuotiaiden esiopetuksessa ei yleisesti ottaen käytetty julkaistuja esiopetuksen tehtävävihkoja tai muita valmiita materiaaleja. Vain digivälineiden hankkiminen erosi väkiluvultaan eri kokoisissa sekä alueellisen sijaintinsa ja kielisuhteensa (yksikieliset kunnat ja kaksikieliset kunnat) perusteella erilaisissa kunnissa toimivien kokeiluryhmien välillä.

Kokeiluryhmien fyysinen ympäristö sisälsi verrokkiryhmiä useammin esillä olevia kirjainmalleja tai -tauluja sekä suurissa kunnissa myös numeromalleja tai -tauluja. Erilaisten kirjain- ja numeromallien esillä olo oli yhteydessä myös ryhmän ikärakenteeseen siten, että kirjain- ja numeromalleja oli useammin esillä ryhmissä, joissa oli viisi- ja kuusivuotiaita lapsia.

3.2 Viisivuotiaiden esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminta

3.2.1 Esiopetustoiminnan järjestäminen lapsiryhmässä

Enemmistössä lapsiryhmistä oli myös muun ikäisiä kuin viisivuotiaita lapsia. Näissä ryhmissä viisivuotiaiden esiopetuksen järjestämistä jouduttiin organisoimaan eri tavoin kuin vain viisivuotiaista koostuvien lapsiryhmien esiopetusta. Viisivuotiaiden esiopetuksen toteutustavat näissä ryhmissä olivatkin moninaisia ja saattoivat vaihdella joustavasti myös päivästä toiseen kuin myös päivien sisällä. Toteutustavat vaihtelivat viisivuotiaiden toimimisesta omana pienryhmänään esiopetusajan siihen, että esiopetus toteutettiin varhaiskasvatustoiminnan lomassa päivän mittaan. Lisäksi osa opettajista kertoi muista joustavista tavoista toteuttaa viisivuotiaiden esiopetusta, joihin lukeutuivat viisivuotiaiden toimiminen välillä omana pienryhmänään, välillä yhdessä tai sekaryhminä muiden oman tai toisen ryhmän lasten kanssa.

Vastauksissa toistui maininta siitä, että viisivuotiaat lapset toimivat osan ajasta omana ryhmänään ja osan kuusivuotiaiden lasten kanssa yhdessä. Kuitenkin enemmistössä kokeiluryhmistä, joiden päiväkodissa oli myös kuusivuotiaiden esiopetusryhmä tai -ryhmiä, viisi- ja kuusivuotiaiden esiopetus toteutettiin toisistaan erillään.

3.2.2 Eri toimintoihin varattu aika

Opettajakyselyn tulosten mukaan esiopetuskokeilu ei juurikaan muuttanut sitä, miten esiopetus- ja varhaiskasvatuspäivän aikana käytettiin aikaa ohjattuun toimintaan, ohjattuun leikkiin, vapaaseen leikkiin ja toimintaan sekä rutiineihin, kuten ruokailuun tai pukemiseen. Sekä toimipaikkamäärältään pienissä että suurissa kunnissa kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat ainoastaan rutiineihin varatun ajan osalta siten, että verrokkiryhmät varasivat päivästäan enemmän aikaa rutiineihin kuin kokeiluryhmät. Tätä saattaa selittää lapsiryhmien erilaiset ikäjakaumat: verrokkiryhmille tyypillisen ikärakenteen omaava ryhmät, joissa oli viisivuotiaiden lisäksi myös nuorempia lapsia, käyttivät aikaa rutiineihin keskimäärin enemmän päivästä kuin kokeiluryhmille tyypillisen ikärakenteen omaavat ryhmät, joissa oli viisivuotiaiden lisäksi vanhempia lapsia. Tämä voi selittyä sillä, että erityisesti pienempien lasten kanssa harjoitellaan

päivän aikana runsaasti nimenomaan rutiineihin liittyviä taitoja, jotka hoituvat vanhemmilta lapsilta itsenäisemmin ja nopeammin.

Suurimmassa osassa sekä kokeilu- että verrokkiryhmiä viisivuotiaiden lasten päivään sisältyi kaikille viisivuotiaille pakollinen hiljainen satu- tai lepoetki. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa lepoetki kuului pieniä kuntia useammin pakollisena osana viisivuotiaiden lasten päiväohjelmaan. Lisäksi lepoetken pakollisuus vaihteli alueellisesti sekä kuntaryhmykseltään erilaisten kuntien välillä. Viisivuotiaille pakollinen lepoetki kesti keskimäärin vähintään noin 42 minuuttia. Kokeilu- ja verrokkiryhmät eivät eronneet lepoetken pituuden suhteen, mutta siinä oli eroja toimipaikkamäärältään pienten ja suurten kuntien välillä. Toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa viisivuotiaiden tuli levätä viisi minuuttia vähemmän kuin suurissa kunnissa. Lapsiryhmissä käytössä oleva lepoetken vähimmäispituus vaihteli myös erilaisten ja eripuolilla Suomea sijaitsevien toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmien välillä. Myös lapsiryhmän ikäjakauma oli toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa yhteydessä siihen, kuinka kauan lapsen tuli ainakin levätä lepoetkellä. Huomioitavaa on, että keskimääräiset erot erilaisten kuntien lapsiryhmien välillä lepoetken vähimmäispituudessa olivat kauttaaltaan hyvin pieniä: noin viisi minuuttia.

3.2.3 Ohjatut toimintatuokiot ja henkilöstön vastuunjako

Vaikka ajankäyttö näytti samalta verrokki- ja kokeiluryhmien välillä, voi päivien sisältö vaihdella ryhmien välillä. Esimerkiksi kokeiluryhmissä järjestettiin viisivuotiaille lapsille keskimäärin useampia toimintatuokioita viikon aikana kuin verrokkiryhmissä. Ero oli toimipaikkamäärältään pienissä kunnissa keskimäärin lähes kahden toimintatuokion verran ja suurissa kunnissa noin yhden toimintatuokion verran. Lisäksi toimintatuokioiden määrään oli yhteydessä lapsiryhmän ikärakenne. Vain viisivuotiaista lapsista tai viisivuotiaista ja kuusivuotiaista lapsista koostuvissa ryhmissä järjestettiin viisivuotiaille useampia ohjattu toimintatuokioita viikon aikana kuin viisivuotiaista ja nuoremmista lapsista koostuvissa ryhmissä.

Kokeilulla ei näyttäisi olleen yhteyttä henkilökunnan vastuunjakoon tiimissä. Sekä kokeilu- että verrokkiryhmissä useimmin koko tiimin vastuulla arvioitiin olevan ryhmän toiminnan havainnointi ja toteutus, useimmin opettajan vastuulle taas katsottiin kuuluvan ryhmän kokonaispedagogiikka ja toiminnan suunnittelu. Tämä vastuunjako on linjassa sekä kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2021) että toimintakautta 2021–2022 koskeneiden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2018) kanssa.

3.3 Yhteistyö kuusivuotiaiden esiopetuksen ja alkuopetuksen kanssa sekä jatkumo esiopetukseen

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa painotetaan esi- ja alkuopetuksen jatkumon tärkeyttä ja tuodaan esille myös 5- ja 6-vuotiaiden esiopetuksen välisen yhteistyön merkityksellisyys (Opetushallitus, 2021). Enemmistö kokeiluryhmien opettajista oli tehnyt yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen henkilöstön kanssa kuluneen toimintakauden aikana. Joskin reilu neljännes kokeiluryhmien opettajista ei ollut tehnyt lainkaan yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa toimintakauden 2021–2022 aikana. Toimipaikkamäärältään suurten kuntien, mutta ei pienten kuntien, kokeiluryhmien opettajat olivat tehneet yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetusryhmän henkilöstön kanssa useammin suunnittelun osalta kuin verrokkiryhmien opettajat. Lisäksi väkiluvultaan keskikokoisissa kunnissa yhteistyön tekeminen kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa oli väkiluvultaan pieniä ja suuria kuntia harvinaisempaa. Se, että kokeilu- ja verrokkiryhmät erosivat kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa tehdyn yhteistyön osalta vain toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa ja ainoastaan suunnittelua koskien, osoittaa toisaalta sen, että viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa tehdään jo valmiiksi monin paikoin yhteistyötä kuusivuotiaiden esiopetuksen kanssa. Toisaalta tulos tuo esille myös sen, ettei yhteistyötä ole välttämättä kokeilun myötä lisätty, vaikka se olisi voinut olla mahdollista.

Enemmistö kokeiluryhmien opettajista ei ollut tehnyt yhteistyötä alkuopetuksen henkilöstön kanssa kuluneen toimintakauden aikana lainkaan. Toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa, mutta ei pienissä kunnissa, yhteistyön tekeminen alkuopetuksen kanssa oli kuitenkin kokeiluryhmissä tyypillisempää kuin verrokkiryhmissä. Yhteistyö oli myös tyypillisempää viisi- ja kuusivuotiaiden lasten yhteisryhmissä, mutta vastausten perusteella ei tiedetä, koskiko yhteistyö kuusi- vai viisivuotiaita vai molempia ikäryhmiä. Yhteistyön tekemisen useus alkuopetuksen henkilöstön kanssa ei eronnut erilaisissa kunnissa työskentelevien opettajien välillä. Näyttäisi siltä, ettei kaikissa viisivuotiaiden esiopetusryhmissä rakenneta jatkumoa alkuopetukseen toimintakauden aikana sen enempää kuin viisivuotiaiden varhaiskasvatuksessa.

Enemmistön kokeiluryhmistä oli tarkoitus jatkaa lasten osalta kokoonpanoltaan samana ryhmänä kuusivuotiaiden esiopetukseen. Lapsiryhmän jatkuvuus oli tyypillisempää toimipaikkamäärältään ja väkiluvultaan pienissä kunnissa, taajaan asutuissa kunnissa sekä Pohjois- ja Itä-Suomen kunnissa. Sen sijaan lapsiryhmän henkilöstön jatkuvuuteen liittyi enemmän epävarmuutta. Vaikka hieman yli puolessa ryhmistä henkilöstön oli suunniteltu jatkavan samana saman viisivuotiaiden esiopetusryhmän kanssa, ei reilussa kolmanneksessa ryhmistä sama henkilöstö jatkanut ja

13 prosenttia opettajista ei osannut vielä toukokuussa sanoa, oliko henkilöstön suunniteltu jatkavan samana vai ei. Henkilöstön jatkuvuuteen oli yhteydessä lapsiryhmien ikärakenne siten, että viisivuotiaista ja kuusivuotiaista lapsista koostuvien ryhmien henkilöstö jatkoi useammin samana, kun taas viisivuotiaista ja nuoremmista koostuvat ryhmät useammin eivät jatkaneet samana.

Lähteet

- Aina, O. E. (2001). Maximizing learning in early childhood multiage classrooms: Child, teacher, and parent perceptions. *Early Childhood Education Journal*, 28, 219–224. <https://doi.org/10.1023/A:1009590724987>
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Cigala, A., Venturelli, E. & Bassetti, M. (2019). Reflective practice: A method to improve teachers' well-being. A longitudinal training in early childhood education and care centers. *Frontiers in Psychology*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02574>
- Edwards, S., Blaise, M. & Hammer, M. (2009). Beyond developmentalism? Early childhood teachers' understandings of multiage grouping in early childhood education and care. *Australasian Journal of Early Childhood*, 34(4), 55–63. <https://doi.org/10.1177/18369391090340040>
- Holappa, A.-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. (2019). Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. *Raportit ja selvitykset 2019:2a*. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kaksivuotinen-esiopetus> Luettu 14.4.2023.
- Izadi, R., Sarvimäki, M. & Harjunen, O. (2022). Pre-analysis plan: Finland's pre-school expansion trial. <https://doi.org/10.1257/rct.8061-2.1>
- Karila, K. (2012). A Nordic perspective on early childhood education and care policy. *European Journal of Education Research, Development and Policy*, 47(4), 584–595. <https://doi.org/10.1111/ejed.12007>
- Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. (1046/2020). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201046>
- Lämsä, T. (2021). Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. *Kasvatus & Aika*, 15(2), 79–86. <https://doi.org/10.33350/ka.102527>
- Muhonen, H., Sulkanen, M., Alasuutari, M. & Lerkkanen, M.-K. (2023, käsikirjoitus lähetetty lehteen vertaisarvioitavaksi). Empowered, strained, and stable: Teachers' occupational well-being during the two-year pre-primary education trial in Finland.
- Opetushallitus (n.d.). Esiopetuksen järjestäminen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/esiopetuksen-jarjestaminen> (Luettu 29.3.2023).
- Opetushallitus (2014). Esiopetussuunnitelman perusteet 2014. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus (2021). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteet 2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kaksivuotisen_esiopetuksen_kokeilun_opetussuunnitelman_perusteet_2021.pdf
- Perusopetusasetus (852/1998). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852>
- Perusopetuslaki (628/1998). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Sarvimäki, M., Alasuutari, M., Harjunen, O., Holvio, A., Izadi, R., Kalland, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Laakso, M.-J., Lerkkanen, M.-K., Muhonen, H., Räsänen, P., Salmela-Aro, K., Saranko, L., Sulkanen, M. & Upadyaya, K. (2023). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2023:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-971-4>
- Sulkanen, M. Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L. & Lerkkanen, M.-K. (2023a). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 1: Kokeiluasiakirjojen laadinta, arviointi ja käyttöönotto. JYU Reports 21. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/21>
- Sulkanen, M. Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L. & Lerkkanen, M.-K. (2023b). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen. JYU Reports 23. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/23>
- Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. (422/2012). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>
- Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta. (753/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180753>
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Liitteet

Liitetaulukko 1. Kasvatusvastuullisten työntekijöiden määrä ryhmässä kokeilu- ja verrokkiryhmien välinen vertailu toimipaikkamäärältään suurissa kunnissa, opettajakysely (N = 685)

Kasvatusvastuullisten työntekijöiden määrä ryhmässä	Suurten kuntien kokeiluryhmät (n = 277)		Suurten kuntien verrokkiryhmät (n = 408)		Kaikki suurten kuntien lapsiryhmät (N = 685)	
	n	%	n	%	n	%
	1-2 työntekijää	56	20,2	68	16,7	124
3 työntekijää	188	67,9	276	67,6	464	67,7
4 työntekijää	29	10,5	44	10,8	73	10,7
5 tai useampi työntekijä	4	1,4	20	4,9	24	3,5

Liitetaulukko 2. Päiväkodissa tehdyt hankinnat kunnan väkiluvun mukaan tarkasteltuna, opettajakysely (N = 378)

Päiväkodissa tehdyt hankinnat esiopetuskokeilun vuoksi	Kunnan väkiluku							
	Alle 20 000 (n = 127-129)		20 000-50 000 (n = 56-58)		Yli 50 000 (n = 190-192)		Yhteensä (N = 375-378)	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Uusia oppimisvälineitä	79	51,2	29	50,9	107	56,0	215	57,0
Uusia leluja tai leikkivälineitä	47	36,7	24	42,1	87	45,2	158	41,9
Uutta pedagogista materiaalia lapsille	50	38,8	20	35,1	65	34,2	135	35,9
Digivälineitä lapsille	54	41,9	10	17,5	60	31,4	124	32,9
Digivälineitä aikuisille	33	25,6	18	31,0	49	25,7	100	26,5
Uutta kirjallista pedagogista materiaalia henkilöstölle	26	20,2	18	32,1	42	22,1	86	22,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 3. Päiväkodissa tehdyt hankinnat suuralueen mukaan tarkasteltuna, opettajakaksely (N = 378)

Päiväkodissa tehdyt hankinnat esiopetusko- keilun vuoksi	Suuralue									
	Helsinki- Uusimaa (n = 103)		Etelä-Suomi (n = 103- 104)		Länsi-Suomi (n = 72-74)		Pohjois- ja Itä-Suomi (n = 96-98)		Yhteensä (N= 375- 378)	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Uusia oppimisvälineitä	59	57,3	60	58,3	41	56,2	55	56,1	215	57,0
Uusia leluja tai leikkivä- lineitä	45	43,7	49	47,6	31	41,9	33	34,0	158	41,9
Uutta pedagogista ma- teriaalia lapsille	41	39,8	42	40,8	25	33,8	27	21,8	135	35,9
Digivälineitä lapsille	24	23,3	46	44,7	23	31,5	31	31,6	124	32,9
Digivälineitä aikuisille	36	35,0	33	31,7	18	24,7	13	13,3	100	26,5
Uutta kirjallista pedago- gista materiaalia henki- löstölle	24	23,3	31	30,1	15	20,8	16	16,5	86	22,9

Huom. Korostettujen solujen odotettu frekvenssi poikkeaa havaitusta frekvenssistä tilastollisesti merkitsevästi, $p < ,05$. Sovitettu standardoitu jäännös on tällöin yli 2 tai alle -2.

Liitetaulukko 4. Eri toimintoihin varattu aika, lapsiryhmän ikäjakauman mukaan tarkasteltuna erikseen kokeilu- ja verrokkiryhmille yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla, opettajakysely (N = 842)

	Lapsiryhmän ikäjakauma								F-arvo	df1, df2	p-arvo	Pari- vertai- lut ¹	η ²
	1) Vain 5-vuotiaita		2) 5-vuotiaita ja nuorempia		3) 5-vuotiaita ja vanhempia		4) 5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia						
	n = 121	n = 134	n = 82	n = 29	n = 46	n = 305	n = 65	n = 60					
kokeiluryhmät	ka.	kh	ka.	kh	ka.	kh	ka.	kh					
Vapaa leikki													
kokeiluryhmät	143,9	57,6	137,6	63,9	152,0	94,6	142,4	47,1	0,7	3, 365	,526	-	-
verrokkiryhmät	167,5	69,1	136,3	61,6	162,0	59,0	167,5	85,1	7,3	3, 475	< ,001	2 < 1, 3, 4	4,0 %
Rutiinit													
kokeiluryhmät	148,4	51,6	161,0	62,2	130,2	55,2	154,7	49,2	7,3	3, 365	< ,001	2 > 3	4,3 %
verrokkiryhmät	163,8	118,5	182,0	61,4	148,7	49,3	173,3	93,8	4,2	3, 475	,006	2 > 3	2,5 %

¹ Bonferroni

Liitetaulukko 5. Ohjattujen, ennalta suunniteltujen toimintatuokioiden järjestäminen ryhmän viisivuotiaille viikon aikana, ikäjakauman mukaan tarkasteltuna erikseen toimipaikkamäärältään pienille ja suurille kunnille yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla, opettajakysely (N = 851)

Toimipaikkamäärältään <i>pienet kunnat</i> <i>suuret kunnat</i>	Lapsiryhmän ikäjakauma								F-arvo	df1, df2	p-arvo	Pariver- tailut ¹	η ²
	1) Vain 5-vuotiaita		2) 5-vuotiaita ja nuorempia		3) 5-vuotiaita ja vanhempia		4) 5-vuotiaita, nuorempia ja vanhempia						
	<i>n</i> = 61	<i>n</i> = 77	<i>n</i> = 31	<i>n</i> = 12	<i>n</i> = 119	<i>n</i> = 72	<i>n</i> = 106	<i>n</i> = 373					
	<i>ka.</i>	<i>kh</i>	<i>ka.</i>	<i>kh</i>	<i>ka.</i>	<i>kh</i>	<i>ka.</i>	<i>kh</i>					
Toimintatuokioiden määrä viikossa													
Toimipaikkamäärältään pienten kuntien lapsiryhmät	8,5	5,1	6,3	3,2	8,7	5,1	6,1	2,9	4,5	3,180	,005	1 > 2	7 %
Toimipaikkamäärältään suurten kuntien lapsiryhmät	7,2	3,5	6,1	3,7	7,2	4,1	7,1	3,4	4,6	3,669	,003	2 < 1, 3	2 %

¹ Pienet kunnat Dunnett T3, suuret kunnat Bonferroni

Kirjoittajat

Mimmu Sulkanen, KM, projektitutkija, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-6203-4850

Julia Kuusiholma-Linnamäki, KM, projektitutkija, Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto

Maarit Alasuutari, Dos., PsT, professori, Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-4881-632X

Lotta Saranko, KM, projektitutkija, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: ORCID ID: 0000-0002-7237-0081

Heli Muhonen, Dos., KT, tutkijatohtori, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0001-6199-7068

Marja-Kristiina Lerkkanen, Dos., KT, professori, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, ORCID ID: 0000-0002-5709-5800